

KÓKAI ANITA*

UNIÓS SZEREPVÁLLALÁS A KOSZOVÓI RENDEZÉSI FOLYAMATOKBAN

Koszovó a mai naptól büszke, független és szabad. (...) Soha nem szüntünk meg hinni abban az álomban, hogy egy napon a világ szabad nemzeteinek sorába kerülünk, és a mai napon ezt megteesszük.

Immár több mint egy éve annak, hogy HASIM TAQI koszovói kormányfő 2008. február 17-én a pristinai parlamentben ezekkel a szavakkal egyoldalúan kikiáltotta „a világ legfiatalabb államának”¹ függetlenségét. Ugyan az addigi tartomány Szerbiától való elszakadására már régebb óta számítani lehetett, a februári események akkor mégis nagy port kavartak a világpolitikában. A kezdeti indulatok viszonylagos lecsillapodását követően, Koszovó „első születésnapjának” apropóján napjainkban ismét gyakrabban találkozhatunk az új állam nevével különböző lapok hasábjain. A téma ismételt aktualitását elsősorban az a fajta számvetés adja, melynek során az elmúlt év eredményeit, illetve kudarcait igyekeznek egymással szembe állítani a szerzők. Jelen tanulmánynak mindezek ellenére mégsem ez a célja. Ez alkalommal a rövid történeti bevezetőt követően az Európai Unió új, EULEX elnevezésű válságkezelő missziójának tevékenységének, illetve a már közel tíz éve a térségben békefenntartó feladatokat ellátó ENSZ és a rendezési folyamatokban jelenleg egyre fokozottabb szerepet vállaló EU közötti hatáskör-átadás kapcsán felmerült problémák bemutatására kívánok szorítani. Az előbbi téma kapcsán kiemelten kívánom vizsgálni Magyarország szerepvállalását az EU-misszióban, illetve azt, hogy a közös uniós célok mellett hazánkat milyen további érdekek fűzik Koszovó valódi stabilitásának megteremtéséhez.

1. TÖRTÉNETI BEVEZETŐ

1.1. *A koszovói válság kirobbanásától a státusztárgyalások megkezdéséig tartó időszak*

Koszovó évszázadok óta a területén élő, többségében szerb illetve albán nemzeti-ségű lakosok közötti ellenségeskedések színtere. A területhez hagyományosan mind a szerbek, mind az albánok – elsősorban érzelmi – kötődése igen nagy. Ennek magyarázatát főként a térség viharos történelmében kereshetjük, illetve azokban a még akár politikai szinten is előszeretettel hangoztatott nemzeti hőstörténetek és külön-

* A BGF KKKF Gazdaságdiplomácia és Nemzetközi Menedzsment szakon, EU-kapcsolatok szakirányon 2009-ben végzett hallgatója. A cikk szakdolgozata átdolgozott, rövidített változata. Konzulensei voltak: Szolcsányi Bálint közgazdász és dr. Szűcs R. Gábor c. főiskolai docens.

¹ Jakup Krasniqi, a koszovói parlament házelnöke nevezte így Koszovót a függetlenséget kikiáltó parlamenti ülésen.

böző elméletek vélt, vagy valós igazságtartalmához való erős ragaszkodásban, amelyek elsősorban a 19. századi nemzeti ébredések időszakában születtek, ám azóta is oly kedvesek a két népcsoport számára.

A szerbek és albánok közötti éles nézeteltérések az elmúlt évszázadok során több alkalommal is etnikai tisztogatásokba, illetve fegyveres harcokba torkollottak. A konfliktusok kicsúcsosodásának egyik legemlékezetesebb 20. századi példája az 1999 tavaszán kirobbant koszovói háború. Ekkor a két népcsoport közötti elmege-sedd viszony, illetve a nemzetközi segítségnyújtás szerb részről történő teljes elutasítása a világpolitika vezetőit is tette kényszerítette. A sikertelen közvetítési próbálkozásokot követően 1999. március 24-én a NATO megindította ENSZ felhatalmazás nélküli katonai akcióját, Kis-Jugoszlávia katonai és infrastrukturális célpontjainak bombázását. A 72 napig tartó, hatalmas károkat okozó, lényegében a teljes szerbiai ipar és infrastruktúra legnagyobb részét elpusztító légitámadások végeredményeképp Belgrád arra kényszerült, hogy 1999. június 9-én aláírja az ún. Katonai-Technikai Megállapodást (Kumanovói Megállapodás). Ennek értelmében Koszovó területéről ki kellett vonnia hadseregét és különleges rendőri erőit, mindemellett tudomásul kellett vennie az ENSZ Biztonsági Tanácsa (BT) által 1999. június 10-én megszavazott 1244. számú határozatot,¹ mely kimondja, hogy Koszovó lényegi autonómiát élvezhet a Jugoszláv Szövetségi Köztársaságon belül.

A határozatban elismerték a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság területi integritását, ugyanakkor felszólították arra, hogy *„kezdje el és teljesítse gyors menetrend szerint a haderők, rendőrség és a félkatonai erők ellenőrizhető fokozatos kivonását Koszovóból, mindezzel összhangba hozva a nemzetközi biztonsági erők Koszovóba történő telepítését.”* [1244. számú határozat] Ennek értelmében elrendelték a NATO vezette nemzetközi haderő, a KFOR² állomásoztatását Koszovóban. A KFOR ENSZ-mandátumú, koalíciós jellegű haderő lett, hiszen az Észak-Atlanti Szövetség csapatai mellett orosz egységek is beálltak soraiba.

A KFOR erők ideiglenes koszovói állomásoztatására vonatkozó döntés mellett az 1244. határozat egy másik rendkívül fontos eleme, hogy az abban foglaltak értelmében a BT feljogosítja az ENSZ Főtitkárt arra, hogy létrehozza az – azóta ugyan már korlátozottabb szerepkörben, de azóta is a térségben tevékenykedő UNMiK-ot,³ az Egyesült Nemzetek Ideiglenes Misszióját Koszovóban.

Az így megvalósított nemzetközi polgári jelenlét legfőbb feladatai az alábbiak voltak:

- 1) alapvető közigazgatási funkciók ellátása;
- 2) a koszovói autonóm önkormányzat ideiglenes intézményeinek kialakítása;
- 3) a következő koszovói demokratikus választások megszervezése, majd ezt követően
- 4) a kormányzási feladatok fokozatos átadása a helyi ideiglenes intézményeknek és más békefenntartó erőknek;
- 5) a tartomány gazdasági és infrastrukturális újjáépítéséhez való segítségnyújtás;
- 6) a nemzetközi szervezetektől érkező humanitárius segélyek koordinálása;
- 7) az emberi jogok védelme, végezetül pedig
- 8) a lakhelyüket elhagyni kényszerült menekültek a térségbe való visszatérésének elősegítése.

1 Resolution 1244 (1999) Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999.

2 Kosovo Force.

3 United Nations Mission in Kosovo.

Az UNMiK-on belül több nemzetközi, illetve regionális szervezet tevékenykedik. Munkájuk koordinálását az ENSZ-főtitkár által kinevezett különleges képviselő, az SRSG¹ végzi.

Annak ellenére, hogy az 1999-es koszovói válság „lezárását” követő években a térségben tevékenykedő nemzetközi szervek segítségével a tartomány igazgatási rendszere valamelyest stabilizálódni látszott, a tartomány politikailag továbbra is instabil maradt. Az egyik legsúlyosabb problémát a koszovói státuszrendezés kérdésének évekre történő befagyása jelentette. Érezhető volt, a kényes témát a nemzetközi közösség – utólag már talán megállapítható, hogy elhibázott módon – maga is igyekezett kerülni, vagy legalábbis annak megoldását a lehetőségekhez képest a lehető legkésőbbi időpontig elhalasztgatni.

Jól példázza ezt az, hogy három évvel a koszovói válság kirobbanását követően MICHAEL STEINER, akkori SRSG megfogalmazta saját, ún. „standardok a státusz előtt” elvét („standards before status”), mely szerint „(...) Koszovónak az európai értékekkel harmonizáló, működőképes társadalommá kell válnia. Ennek értelmében az ENSZ BT-hez 2002. április 24-én intézett beadványában azt szorgalmazta, hogy állítsanak fel nyolc feltételt, amelyet Koszovónak teljesíteni kell, mielőtt a státuszáról tárgyalni kezdenénk.” [SZILÁGYI, 2008:28.]

Az említett feltételek kihirdetésére 2003 decemberében, Pristinában került sor,² azok végrehajtásának pontos mentéről pedig 2004. március 31-én jött létre a végső megállapodás az UNMiK és a koszovói Ideiglenes Önkormányzati Intézmények (PISG³) között. Ezek a feltételek az alábbiak voltak:

- 1) működő demokratikus intézmények kiépítése;
- 2) jogállamiság megteremtése;
- 3) személyek szabad mozgásának biztosítása;
- 4) a menekültek visszatérésének és az etnikai közösségek jogainak biztosítása;
- 5) működő piacgazdaság létrehozása;
- 6) kulturális örökségek és a tulajdonjog védelme;
- 7) a Pristina és Belgrád közötti párbeszéd kialakítása;
- 8) a koszovói védelmi hadtest jogszerű és szabályozott működésének biztosítása.

[UNMiK/PISG, 2004]

A fenti standardok hivatalos, ENSZ BT általi elfogadására csak 2003 decemberében, már STEINER távozását követően került sor.

A megfogalmazott hangzatos elképzelések ellenére 2004 márciusában azonban ismételt zavargások törtek ki Koszovóban. A zavargásokat követően több jelentés is készült, melyben nemzetközi szakértők a térségben kialakult helyzetet, a nemzetközi erők normalizáló törekvéseinek sikerességét, illetve a megállapított standardok teljesítésének szintjét vizsgálták.

Szükség is volt a korábbi elképzelések felülvizsgálatára, hiszen az elmúlt hónapokban többek között az is bebizonyosodott, hogy már maguk a megfogalmazott standardok is igen ambiciózusak voltak, nem is beszélve arról a „követelményről”, hogy mindezeket a kitűzött célokat az eredeti elképzelések szerint még a koszovói

1 Special Representative of the UN Secretary General.

Az első koszovói SRSG-t, Bernard Kouchner (FR) 1999. július 15-én nevezte ki Kofi Annan, akkori ENSZ-főtitkár.

2 Standards for Kosovo, 2003, http://www.unmikonline.org/standards/docs/leaflet_stand_eng.pdf

3 Provisional Institutions of Self-Government (PISG).

státuszrendezés előtt el kellett volna érni. Elegendő csak arra gondolni, hogy a rendezett státusz milyen nagy jelentőséggel bír egy „működő piacgazdaság” megteremtésében. Ennek hiányában ugyanis a külföldi befektetők megjelenése szinte kizárható, ráadásul érthető, hogy rendezetlen körülmények között külföldi hitelekhez is igen nehéz hozzájutni. Koszovó esetére fókuszálva elmondható, hogy egyedül csak az ott működő helyi kisvállalkozások nem voltak képesek – és nem képesek ma sem – fellendíteni annak gazdaságát, jelentősen csökkenteni az elképesztő méreteket öltött munkanélküliséget, vagy megteremteni a valódi „működő piacgazdaságot”.

Vannak azonban a megállapított standardok között olyan pontok is, amelyek eléréséhez a státuszkérdés esetleges rendeződése még olyannyira sem jelent elegendő biztosítékot, mint az említett gazdasági fellendülés esetében.¹ Értem ez alatt pl. a demokratikus intézményrendszer, vagy a valódi jogállamiság megteremtését. Ezek a kritériumok bármely „európai” állam számára is nagy kihívást jelentenek – elegendő csak az EU középkelet-európai tagállamaira gondolni –, nemhogy olyan „országoknak”, ahol hagyományosan óriási a korrupció, illetve a különböző bünszervezetek ekkora politikai befolyással rendelkeznek. Mindezek a problémák csak hosszú évek alatt, jelentős nemzetközi segítségnyújtás és iránymutatás mellett küzdhetőek le. A koszovói lakosság és a politikai élet szereplőinek szemléletváltása csakis egy – valószínűleg meglehetősen hosszú – folyamat eredménye lehet, nem szerencsés azt időponthoz kötni. Ami pedig a Pristina és Belgrád közötti párbeszéd kérdését illeti, számítani lehetett arra – ami aztán később be is következett –, hogy az érdekek ilyen óriási különbözősége és a kompromisszumkészség ilyen mértékű hiánya mellett, még ha az említett „párbeszéd” meg is indul, az eltérő vélemények és javaslatok valós cseréje helyett inkább valamiféle egymás mellett történő elbeszélés formáját fogja majd ölteni, amely így nem sok eredményt hozhat.

Ahogy azt már említettem, a következő időszakban számos szakértő érkezett a térségbe. Közülük is kiemelendő KAI EIDE, norvég diplomata, KOFI ANNAN akkori ENSZ-főtitkár koszovói különmegbízottjának személye, aki a főtitkár felkérésére végzett számos helyszíni vizsgálatot és tárgyalást követően október 7-én a főtitkár elé terjesztette a koszovói helyzetről készített részletes jelentését,² melyben rámutatott a standardok megvalósításának óriási hiányosságaira. A jelentés részletes bemutatásától eltekintenek, azonban az EU szemszögéből nézve külön kiemelendő az a megállapítás, mely szerint a nemzetközi jelenlét fenntartása a jövőbeni státusz meghatározás után is indokolt, azonban az UNMiK kimerítette az ENSZ rendelkezésére álló lehetőségeket, így a NATO-tól az elkötelezettség fenntartása, míg az EU-tól az UNMiK levonulásával párhuzamos növekvő szerepvállalás várható, azaz egy olyan jellegű misszió létrehozása indokolt, amely rendőri és igazságügyi területen nyújtana segítséget Koszovónak. [UNSC, 2005]

Többek között ez a jelentés is nagy szerepet játszott abban, hogy 2005 folyamán a nemzetközi közösség felülvizsgálta a már említett „standardok a státusz előtt” elvét, majd a „(...) státusztárgyalások megkezdéséről szóló 2005. októberi BT-döntéssel a gyakorlatban is „standardok a státusszal egyidejűleg” stratégiát tette magáévá. Ez egyrészt nyitva hagyta azt a kérdést, hogy Koszovónak pontosan milyen követelményeknek kell megfelelnie, másrészt pedig a státuszról szóló tárgyalások megkezdését ahhoz az általánosabb feltételhez kötötte, hogy Koszovóban az élet minden területén észrevehető legyen az ehhez szükséges előrehaladás.” [JUHÁSZ, 2008:70.]

1 Természetesen a gazdasági fellendülés problémája is jóval összetettebb, ehhez sem elegendő „egyszerűen” rendezett státusszal rendelkezni.

2A comprehensive review on the situation in Kosovo, 2005. október 7.

1.2. A státusztárgyalások megindulása

2005 végére úgy tűnt, a nemzetközi közösség nagyrészt megfogadta Kai Eide javaslatát, és a jelentés tartalmának megfelelően maguk is belátták, hogy a Koszovó státuszáról szóló tárgyalások megkezdésére adódó „alkalmas pillanat” hiányában jobb lenne ezt a lépést a lehető leghamarabb megtenni.

Ennek megfelelően 2005. október 24-én az ENSZ BT elfogadta KAI EIDE különleges megbízott jelentését, amellyel zöld utat adott a Koszovó státuszáról folyó tárgyalások beindításának. Ezt követően az ENSZ főtitkára november 2-án megnevezte koszovói státusz-megbízottját MARTI AHTISAARI, volt finn elnök személyében. Az általa és a magát a rendezés irányelveit is megfogalmazó összekötő csoport¹ által a későbbiekben megfogalmazott irányelvek közül a legfontosabbak az alábbiak:

- 1) nincs visszatérés az 1999 márciusa előtti állapotokhoz;
- 2) Koszovót nem lehet felosztani;
- 3) a megkezdett tárgyalássorozatot nem lehet megszakítani, a végtelenségig nyújtani, és a végén döntést kell hozni;
- 4) Koszovó nem egyesülhet más államokkal, vagy azok egy részével.

Az említett négy alapelv mellé a nemzetközi közösség a későbbiekben egy további elvet is beemelt, melynek értelmében a többség gyakorlatilag egyöntetű véleményére kell alapozni a tartomány jövőjét. [JUHÁSZ, 2008:72.]

Ami a tárgyalódelegációk mandátumát illeti, azokat röviden az alábbiak szerint lehet összefoglalni. Tekintve, hogy Koszovó lakosságának mintegy 90%-a albán nemzetiségű, egyértelmű volt, hogy ők a tartomány teljes függetlenségének hívei. Ennek megfelelően 2005. november 17-én a koszovói parlament el is fogadta függetlenségi határozatát, melyben kimondják a feltétel nélküli függetlenségre vonatkozó igényüket. A későbbiekben az ebben a határozatban foglaltak váltak a többpárti összetételű albán tárgyalócsoporthoz hivatalos álláspontjává is. Valójában joggal számíthattak arra, hogy a tárgyalások végeztével Koszovó valóban elnyeri feltétel nélküli függetlenségét, hiszen maguk, a rendezési folyamatokra vonatkozó, a tárgyalások megkezdése előtt megfogalmazott irányelvek is ezt engedték sejtetni, így többen vélték úgy, hogy Koszovó jövődőlbeli státuszának kérdése lényegében már eldőlt, csupán a megvalósítás részleteiről kell még tárgyalni.

A szerb tárgyaló delegáció álláspontjának alapjául a szerb kormány 2005. november 15-i Koszovó-határozata szolgált. Ennek értelmében a szerb fél véleménye szerint Koszovó státuszát illetően a „több mint autonómia, kevesebb, mint függetlenség” az egyetlen járható út. Mindemellett megfogalmaztak két, a rendezésre vonatkozó alapelvet is, melyeket 2006 folyamán még a szerb alkotmányban is rögzítettek. Ezen alapelvek szerint Szerbia „(1) ragaszkodik Szerbia és Montenegró területi integritásához, és bízik abban, hogy a nemzetközi közösség az 1244. BT-határozatnak megfelelően nem engedi meg az integritás semmibe vételét, továbbá ragaszkodik ahhoz is, hogy (2) létre kell hozni a szerbek területi autonómiáját Koszovón belül („autonómia az autonómián belül”).” [JUHÁSZ, 2008:72.]

1 Az összekötő csoportot (CT, Contact Group) még 1994-ben, a boszniai háborúk idején hozták létre azzal a céllal, hogy a balkáni rendezésben érdekelt országok tevékenységét koordinálja. Ennek értelmében az alábbi hat állam tagja a csoportnak: Egyesült Államok, Anglia, Franciaország, Németország, Olaszország és Oroszország. Fontos, hogy vétőjoga egyik államnak sincs a csoporton belül, mindemellett ülésein általában jelen van az EU Tanács, az EU Elnökség, az EU Bizottság és a NATO egy-egy képviselője is. [Juhász, 2008:71]

A közel egy évig tartó tárgyalások sikeressége igen mérsékeltnek volt mondható. Különösen hátráltatta a folyamatot a koszovói szerbek hozzáállása, akik belgrádi utasítások szerint bojkottálták a tárgyalásokat, illetve igyekeztek minden kapcsolatot megszakítani Pristinával.

1.3. Az AHTISAARI-jelentés

A tárgyalások folyamán, számos egyeztetést és helyszíni vizsgáldást követően 2007 januárjában az összekötő csoport bécsi értekezletén AHTISAARI különmegbízott ismertette státusz-rendezési tervét, amely az alábbi főbb pontokat tartalmazta:

- 1) Koszovóban multietnikus, demokratikus, önálló demokratikus kormánnyal rendelkező társadalomnak kell létrejönnie;
- 2) A tartomány korlátozott szuverenitást, ún. nemzetközileg ellenőrzött államiséget kapna. A nemzetközi felügyeletet továbbra is a Koszovóban állomásozó NATO-katonák látnák el, és számuk 2008-ig változatlan, azaz 16 500 fő maradna;
- 3) Koszovónak joga van saját zászlóra és himnuszra, azonban kimondja, hogy Koszovónak nem lehetnek területi követelésesei, és nem csatlakozhat valamely másik államhoz;
- 4) Koszovó hivatalos nyelve az albán és a szerb;
- 5) Koszovó nemzetközi egyezményeket köthet és felvételét kérheti nemzetközi szervezetekbe, köztük az ENSZ-be, a Nemzetközi Valutaalapba és a Világbankba;
- 6) A Koszovóból elűzöttek és elmenekültek visszatérhetnek és kérhetik vagyonuk visszaszolgáltatását;
- 7) Koszovó rendelkezhet a volt Jugoszlávia és Szerbia révén ráeső vagyon felett, illetve magára vállalja a ráeső adósságokat is;
- 8) Koszovónak biztosítani kell a területén élő szerb kisebbség autonómiáját, miközben a szerb kisebbség közvetlen kapcsolatokat tarthat fenn Belgráddal, lehetősege lenne határon átnyúló együttműködésekre, pénzbeli támogatást fogadhat el Belgrádtól, mindemellett több évszázados ortodox templomai körül védelmi zónákat alakíthat ki;
- 9) Helyi polgárok részvételével, maximum 2500 fővel (plusz 800 tartalékos) létrejöhet egy hivatásos, multietnikus, könnyű fegyverzetű Koszovói Biztonsági Erő, melynek tevékenységét azonban a nemzetközi jelenlét továbbra is ellenőrzi és irányítja.;
- 10) A jogállamiság erősítése céljából Koszovó nemzetközi segítséget kap az EU polgári válságkezelő missziójától (ESDP misszió¹);
- 11) A státusz-rendezés végrehajtásáért az ún. nemzetközi polgári képviselő (ICR²) a felelős. Személyét a nemzetközi partnerekből álló Nemzetközi Irányító Csoport (ISG³) nevezi ki, amelyhez az ENSZ BT megerősítése is szükséges. Az említett nemzetközi képviselő egyben az EU koszovói különmegbízottja is (ICR/EUSR⁴), azaz egy személyben egyidejű ENSZ- és EU meghatalmazással is rendelkezik. Az ICR jogosítvány lényegében mindenre kiterjed: a státusz-rendezési tervben foglaltakkal ellentétes rendelkezéseket megsemmisítheti, a tisztviselőket leválthatja. Mandátuma akkor ér véget, ha az ISG véleménye szerint a státusz-rendezési terv minden eleme teljesült;

1 European Security and Defence Policy Mission.

2 International Civilian Representative.

3 International Steering Group.

4 International Civilian Representative/European Union Special Representative.

- 12) A rendezési megállapodás esetleges életbe lépését 120 napos átmeneti időszak követné, amely alatt az UNMiK jelenlegi hatásköreit még tovább gyakorolhatja, azonban az átmeneti időszak lejártával az UNMiK mandátuma lejár, az addig a hatáskörébe tartozó feladatok teljes egészükben a koszovói hatóságokhoz kerülnek;
- 13) Koszovóban új alkotmányt kell elfogadni, amelynek tartalmaznia kell az AHTISAARI-jelentés számos elemét. Az alkotmány kidolgozásáért egy 21 fős alkotmányos bizottság lesz felelős, melynek három tagja szerb nemzetiségű, további három tagja pedig a Koszovó területén élő más kisebbségek képviselői közül kerül ki. Az alkotmány a státusz-megállapodás hatályba lépését követő 120 napos átmeneti időszak alatt kell elfogadni, majd legfeljebb 9 hónappal a megállapodás életbe lépése követően parlamenti és önkormányzati választásokat kell tartani [UNSC, 2007]

AHTISAARI Koszovó-tervét az albán vezetés alapvetően elfogadhatónak tartotta, azonban a szerb kormány elvette azt. Az indok pedig nem más, mint hogy a tervezet ugyan sehol sem említi azt, hogy Koszovó a jövőben független állammá válna, mégis olyasfajta állami jogosítványokkal ruházza fel a tartományt, amelyek csak szuverén államokat illetnek meg.

Ugyan a szerb és albán fél közötti tárgyalások márciusban tovább folytatódtak, látva azok eredménytelenségét AHTISAARI 2007. március 26-án végül az ENSZ BT elé terjesztette Koszovó jövőbeni státuszáról készített jelentését,¹ tőlük várva a státusz-kérdés végleges megoldását. Javaslatában AHTISAARI hangsúlyozta, hogy meglátása szerint az egyetlen lehetséges megoldás a már említett nemzetközi felügyelet mellett gyakorolt függetlenség, a jelentés mellékleteként pedig csatolta fent már bemutatott rendezési tervét.

Az AHTISAARI-tervből a tagok megosztottsága, így elsősorban Oroszország elutasítása miatt mégsem lett sem ekkor, sem később BT-határozat, azonban a tárgyalások folytatására júliusban a BT egy újabb közvetítő missziót – ún. trojkát – jelöl ki az EU, az Egyesült Államok és Oroszország részvételével. [BÍRÓ, 2007a]

AHTISAARI javaslatáról összességében elmondható, hogy az ugyan rendkívül előremutató a kisebbségi jogok biztosításának szempontjából, azonban azzal, hogy koszovói szerb közösség számára ilyen széles körű jogokat biztosít és lehetővé teszi, hogy a közösség mindennapi életét Belgrád irányítsa, illetve pénzügyileg támogassa, lényegében szentesíti Koszovó eddig is fennálló *de facto* megosztottságát. Mint ahogyan azt már korábban is említettem, a tervezet szövegében a függetlenség szó valóban nem szerepel, azonban elsősorban Koszovó olyasfajta állami jogosítványokkal való felruházása, mint pl. a saját zászló használata, egyértelműen azt vetítik előre, hogy a tartomány státuszának kérdése már eldöntött tény.

1.4. A státuszkérdés rendezésének felgyorsulása, a függetlenség egyoldalú kikiáltása

A rendezési tervben foglaltaknak megfelelően 2007. november 17-én parlamenti választást tartottak Koszovóban, melyet a szavazatok 34,3%-ával a Koszovói Demokrata Párt (PDK) nyert. Az PDK koalícióra lépve korábbi riválisával, a Koszovói Demokratikus Szövetséggel (LDK) – amely a választások során a szavazatok 22,6%-át nyerte el – 2008 januárjában alakított kormányt HASIM TAQI (PDK) miniszterrel-

¹ Report of the Special Envoy of the Secretary-General on Kosovo's Future Status (26 March 2007).

nök vezetésével. Mindezek értelmében a 120 fős koszovói parlamentben így a koalíciós kormány – a kormánypártok 37, illetve 25 mandátumával – a parlament 100 tagú albán részében biztos többség birtokában kezdhette meg a kormányzását. [HVG Online, 2008a]

TAQI hivatalba lépését követően pár héttel, január végén Brüsszelbe utazott, hogy ott tárgyalásokat folytasson az EU és a NATO felelős vezetőivel és megegyezzenek Koszovó függetlenségének kikiáltásának részleteiben. A tárgyalásokat követően az EU-tagállamok külügyminiszterei megállapodtak abban, hogy Koszovó függetlenségének – valószínűsíthetően februári – kikiáltását követően missziót küldenek Koszovóba (EULEX¹), amely misszió az igazságszolgáltatás, rendvédelem, vámügyek és a közigazgatás területén venné át az UNMiK-tól a feladatokat június 15-ével. A tárgyalásokon született tervek szerint a misszió indításának jogi alapja az ENSZ BT 1244. számú határozatának 10. cikkelye, míg az UNMiK/ESDP misszió közötti átmenet jogi alapját az EU és az ENSZ-főtitkár közötti majdani megállapodás képezné. Az EULEX misszió részletes bemutatására a későbbiekben térek majd ki.

Hosszas készülődést követően a korábban már kiszivárogtatott elképzeléseknek megfelelően, a szerbiai elnökválasztás második fordulóját követően HASIM TAQI, koszovói miniszterelnök 2008. február 17-ére összehívta a parlament rendkívüli ülését, melyen a pristina-i törvényhozás jelenlévő 109 képviselője² ellenszavazat nélkül elfogadta a tartomány Szerbiától való függetlenségét kinyilvánító – a parlamenti képviselők körében már korábban ismertetett – függetlenségi nyilatkozatot.³ [HVG Online, 2008b]

A nyilatkozat lényegében minden, az európai államok többsége által fontosnak tartott elemet tartalmazott, így az abban foglaltak értelmében az új állam – hivatalos nevén Koszovói Köztársaság – célja a demokrácia és az AHTISAARI által javasolt korlátozott önálló államiság megteremtése. A nyilatkozatban rögzítésre került, hogy az előbb említett cél elérése érdekében Koszovó továbbra is együtt kíván működni az EU-val, az ENSZ-szel, illetve a NATO-val, mindemellett a koszovói vezetés külön üdvözlöi a tervezett ESDP-missziót is.

A függetlenség kikiáltásával egy időben a koszovói parlament elfogadta a függetlenséggel, illetve az AHTISAARI-terv végrehajtásával kapcsolatos törvények első csomagját is.

Koszovó függetlenségének február 17-i egyoldalú kikiáltása nemzetközi szinten is meglehetősen nagy vihart kavart. Az új államot számos ország nem – vagy legalábbis nem közvetlenül függetlenségének kikiáltása után – volt hajlandó elismerni. A kérdés összetettségét jól mutatja az a tény is, hogy vonatkozásában még európai szinten sem sikerült egységes álláspontot kialakítani.⁴ (Hazánk 2008. március 19-én csatlakozott a tartomány függetlenségét elismerő országokhoz.)

II. EULEX-MISSZIÓ

Az Európai Unió tagállamai között egyetértés van azt a kérdést illetően, hogy a balkáni térség stabilitása Európa számára – mind gazdasági, társadalmi, illetve földrajzi okokat tekintve – is kulcsfontosságú kérdés. Ennek megfelelően az EU közös kül- és biztonságpolitikájának a szomszédos Balkán kiemelt fontosságú terü-

1 European Union Rule of Law Mission.

2 A szerb kisebbség 11 fős frakciója nem vett részt a parlament rendkívüli ülésén.

3 Kosovo Declaration of Independence.

4 Az Európai Unió tagállamai közül Ciprus, Görögország, Románia Spanyolország és Szlovákia nem ismeri el Koszovó függetlenségét.

lete, az EU-nak feltett szándéka, hogy az eddigi gyakorlattal ellentétben a térség stabilitásának megteremtésében az Egyesült Államoktól maga vegye át a vezető szerepet. Mindezeknek értelmében tehát saját érdeke, hogy az említett elérni kívánt stabilitást a lehető legtöbb eszközzel – legyen szó anyagi, vagy szellemi támogatásról – maga is elősegítse.

A térség korábban mesterségesen fenntartott „stabilitását” jelentősen megrázta Koszovó függetlenségének februári, egyoldalú kikiáltása. Az esemény nem érte meglepetésszerűen a nemzetközi élet szereplőit, annak bekövetkezése valójában már hosszabb idő óta várható volt, így ahogyan azt korábban említettem, uniós szinten már a függetlenség kikiáltását megelőzően megegyezés született arról, hogy a jövőben nagyobb szerepet kívánnak vállalni a rendezési folyamatokban, illetve hogy az Európai Biztonsági és Védelempolitika (ESDP¹) keretein belül megindítják az EULEX elnevezésű EU-missziót.

A Koszovóban állomásozó ENSZ csapatoktól az eredeti tervekhez képest jelentős csúszással, 2008. december 9-én vehette át meghatározott feladatait az uniós vezetésű, a jogállami struktúrákat erősíteni kívánó, 2008 márciusában megkezdett EULEX-misszió. Az EU történetének eddigi legnagyobb ilyen jellegű missziója az igazságszolgáltatás, a rendvédelem, a vámügyek és a polgári közigazgatás területén fejt ki tevékenységét. A misszió jelenlegi vezetője YVES DE KERMABON francia tábornok, a KFOR 2005-ben leköszönt vezetője, aki kinevezését 2008 februárjában kapta meg a Politikai és Biztonsági Bizottságtól (PSC²). A műveletben Málta kivételével részt vesz valamennyi EU-tagállam, továbbá EU-n kívüli harmadik államok is, így az Egyesült Államok, Horvátország, Törökország, Svájc és Norvégia is segítik a misszió munkáját. Fontos, hogy a misszió technikai jellegű, elsősorban tanácsadás és ellenőrzés a feladata, így segítve a koszovói hatóságokat a jogállamiság kialakításában.

A művelet részleteinek, illetve a hatáskör-átvétel folyamatának tervezésekor, a kérdések kapcsán az ENSZ-szel illetve Szerbiával folytatott tárgyalások során az EU tagállamai felállítottak három alapkövetelmény, amelyből nem akartak engedni. Ezek az alábbiak:

- 1) Koszovó területi egységének megőrzése;
- 2) erőszak elkerülése;
- 3) nem duplázódhat meg a nemzetközi jelenlét (EU, ENSZ) egy-egy kérdéses területen.

Ezek az alapkövetelmények meglátásom szerint jogosak voltak, hiszen óriási –he-lyesebben szólva még a jelenleginél is nagyobb – presztízsveszteséggel járt volna és ezzel a tervezett EU-művelet sikerességét is nagyban veszélyeztette volna az, ha az említett pontok közül bármelyik is nagyobb mértékben sérül. A feltételeknek a tárgyalások során elszenvedett „kisebb sérüléseit” a későbbiekben még részletesen bemutatatom. Mindezek az alapkövetelmények mellett egyértelmű volt, hogy a térség stabilitásának fenntartásához elengedhetetlen a NATO-val, illetve az ENSZ-szel folytatott folyamatos párbeszéd és együttműködés, a nemzetközi jelenlét folytonossága, Szerbia és a koszovói szerb lakosság bizalmának elnyerése, illetve annak a célnak az elérése, hogy velük is megértessék: a misszió sikeres tevékenysége az ő érdeküket is szolgálja.

Az eredeti elképzelésekkel szemben és a kezdeti biztató fejlemények ellenére az UNMIK-EULEX közötti hatáskör-átvétel végül nem várt lassúsággal haladt, a szükséges döntések és egyezségek meglehetősen nehezen születtek meg. A következők-

1 European Security and Defence Policy.

2 Political and Security Committee.

ben az EU-misszió beindítására vonatkozó döntések meghozatalának folyamatát, a döntésekkel kapcsolatban felmerült problémákat és azok okait, illetve az EULEX eddigi tevékenységét kívánom bemutatni.

2.1. A misszió megindítására vonatkozó uniós döntések megszületése

Az EU tagállamai már 2005 folyamán kinyilvánították arra vonatkozó egyértelmű szándékukat, hogy szükség esetén a későbbiekben – azaz a tartomány státuszának rendezését követően – átvegyék az akkor még az UNMiK által ellátott közigazgatási feladatokat, illetve hogy vezető szerepet vállaljanak a térség stabilitásának megszilárdításában. Ennek egyik legfőbb oka – azon alapvető tény mellett, hogy az EU közös kül- és biztonságpolitikájában a nyugat-balkáni térség milyen fontos szerepet játszik – az volt, hogy az ENSZ jelezte, hogy „(...) az 1244. ENSZ BT-határozat végéig fenntartja teljes körű kötelezettségvállalását Koszovóban. Ugyanakkor (...) a jogállás meghatározását követő koszovói jelenlétben már nem vállalja a vezető szerepet.” [A Tanács 2006/304/KKBP együttes fellépése, 2006] Az azonban látható volt, hogy a valódi jogállamiság kiépítéséhez, a kisebbségek védelmének biztosításához, illetve a koszovói életkörülmények javításához igenis elengedhetetlen a tartományban a katonai és polgári nemzetközi jelenlét, valamint a nemzetközi szervezetek anyagi és szellemi támogatása.

Mindezek értelmében 2006 áprilisában az EU tagállamai elhatározták, hogy megkezdik a felkészülést egy lehetséges koszovói civil válságkezelő misszió felállítására, amely felkészülési folyamat feladatainak ellátására felállítanak egy külön műveleti tervezőcsoportot (EUPT-Koszovó¹). A tervezőcsoport létrehozására vonatkozó tanácsi együttes fellépés² értelmében a tervezőcsoport tevékenységének legfőbb célja az volt, hogy a nemzetközi közösséggel és az érintett helyi intézményekkel folytatott folyamatos párbeszéd következtében készítsen teljes intézkedési tervet arra vonatkozóan, hogyan lehetne biztosítani az UNMiK és a későbbi esetleges uniós válságkezelő misszió közötti zökkenőmentes feladatátvételt. [A Tanács 2006/304/KKBP együttes fellépése, 2006]

A több mint másfél éves előkészítést követően az Európai Tanács végül a 2007. december 14-i ülésén hozta meg politikai döntését, kötelezettséget vállalt a koszovói ESDP-misszió beindítására, ezen döntés alapján pedig pár hónappal később, február 4-én – Ciprus konstruktív tartózkodása mellett – el is fogadta az EULEX KOSOVO elnevezésű tervezett koszovói művelet jogi alapját képező tanácsi együttes fellépést³, valamint a misszió műveleti koncepcióját. A tanácsi együttes fellépés elfogadására direkt módon nem került sor hamarabb, hiszen az EU el akarta kerülni azt, hogy egy „túl korán” megszületett fellépés esetleg számára hátrányosan befolyásolja a szerbiai elnökválasztás⁴ eredményeit, hiszen ezzel valószínűleg egy jól használható eszközt adott

1 European Union Planning Team Kosovo.

2 A Tanács 2006/304/KKBP együttes fellépése (2006. április 10.) a jogállamiság területére és esetlegesen más területekre irányuló koszovói EU válságkezelési műveletre tekintettel egy uniós tervezőcsoport (EUPT-Koszovó) létrehozásáról.

3 A Tanács 2008/124/KKBP együttes fellépés (2008. február 4.) az Európai Unió jogállamiság missziójáról, EULEX KOSOVO.

4 A választások első fordulóját 2008. január 20-án, második fordulóját pedig február 3-án tartották. A választások nyertese az államfői posztot akkor is birtokló Boris Tadić, demokrata párti Európa-barát politikus lett.

volna az esetlegesen demagóg eszközöket bevetni kívánó szélsőséges nacionalista erők kezébe, amely eszköz az ő pozícióikat így tovább erősíthette volna.

A művelet további jelentős tervezési dokumentuma az EUPT által kidolgozott ún. *műveleti terv* (OPLAN¹) volt, amely lényegében a műveleti koncepció végrehajtására vonatkozó részletes terv.² A terv 2008. február 15-i elfogadásával kezdődött meg az a 120 napos átmeneti periódus, amelyen belül az eredeti tervek szerint június 15-ére az EULEX átvehette volna az UNMiK feladatait és hatáskörét Koszovó egész területén.

Az eredeti tervek értelmében 2210 főben rögzítették a művelet nemzetközi résztvevőinek a számát, mely létszámot négy hullámban történő telepítés után³ elérve június 15-re a misszió át is veheti az UNMiK meghatározott hatásköreit.

Amint azt már említettem, a misszió vezetője YVES DE KERMABON francia tábornok. 2008 februárjában a holland PIETER FEITH személyében vele együtt kinevezték az Európai Unió koszovói különleges képviselőjét (EUSR) is. PIETER FEITHET február végén újabb tisztség betöltésével bízták meg, ő lett a tizenöt állam részvételével ekkor alakult nemzetközi irányító csoport⁴ (ISG) vezetője is. Ezzel megvalósult AHTISAARI azon elképzelése, mely szerint rendezési tervének elemei egy egyidejű ENSZ- és EU-felhatalmazással rendelkező, ún. „kétkalapos” megbízott útján (ICO/EUSR) valósuljanak meg.

2.2. A feladatátvétel körül adódott nehézségek

Annak ellenére, hogy a bemutatott dokumentumok megszületésével az EU tagállamai jelentős lépéseket tettek a művelet megvalósulásának irányába, továbbra is sok maradt a kérdés az UNMiK jövőbeni tevékenysége, valamint az EULEX-szel történő munkamegosztása körül. Ugyan az EU nyilvánvaló szándékát jelezte a feladatok átvételével kapcsolatban, és számos lépést tett annak érdekében, hogy a június 15-i határidő tartható is legyen, ugyanez nem mondható el az ENSZ részéről. A világszervezet hatáskör-átadással kapcsolatban mutatkozó vonakodásához számos egyéb bizonytalansági tényező is párosult, így az így kialakult bizonytalan helyzet még inkább tovább rontotta az EU júniusi hatáskör-átvételére vonatkozó esélyeit. Az említett bizonytalan helyzet elsősorban az alábbi tényezők következtében alakult ki:

- 1) Az UNMiK-EULEX hatáskör átadás-átvételhez többek között egy vonatkozó ENSZ BT határozatra is szükség lett volna, az azonban egyértelmű volt, hogy a szerb álláspontot támogató, Koszovó függetlenségét el nem ismerő orosz fél egy ilyen tartalmú határozatot semmiképpen sem hagyja jóvá, vétőjogával élve megakadályozná annak elfogadását. Belgrád – így vele együtt Moszkva is – elsősorban azért kifogásolta

1 Operation Plan.

2 Sem a műveleti terv, sem a műveleti koncepció teljes szövegét nem hozták nyilvánosságra.

3 Az első hullámban húsz kiemelt vezető, a második és harmadik hullámban a középvezetők, míg a misszió tagjai csak a jogkörátvétel után, a negyedik hullámban érkeznek a térségbe.

4 A Koszovó demokratikus fejlődését figyelemmel kísérő, a tartomány korlátozott szuverenitásának és az Ahtisaari terv megvalósulásának felügyeltét ellátó civil kezdeményezést a délkelet-európai térség fejlődése és stabilitása iránt elkötelezett államok hozták létre, a nyugat-balkáni államok közötti jószomszédi viszony kialakításának és az európai jövőnek a biztosítása érdekében. Az alapításakor (2008. február 28.) 15 résztvevő államot számláló csoport mára 24 tagúvá bővült. (Alapító tagok: Amerikai Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Franciaország, Németország, Olaszország, Ausztria, Belgium, Csehország, Svájc, Dánia, Finnország Magyarország, Svédország, Szlovénia, Törökország. Később csatlakozott: Bulgária, Horvátország, Észtország, Írország, Lettország, Litvánia, Hollandia, Norvégia, Lengyelország.) A csoporthoz tartozás alapfeltétele Koszovó függetlenségének elismerése.

az EU tervezett koszovói műveletét, mert véleménye szerint amennyiben az ENSZ helyét az EU venné át, úgy az közvetve hozzájárulna a tartomány függetlenségének elismeréséhez, és egyben az AHTISAARI-terv végrehajtásához is;

- 2) A szerbek lakta Észak-Koszovóban kialakult helyzet sem kedvezett az EU térségbeli esetleges hatáskör-átvételének. Mind az észak-koszovói, mind az őket támogató belgrádi vezetők igen nagy ellenszenvvel viseltettek a tartomány függetlenségét elismerő uniós tagállamokkal szemben, így az a furcsa helyzet alakult ki, hogy a belgrádi politikusok jelezték, az EULEX művelettel szemben már inkább elfogadhatónak tartanak az UNMiK-kal való együttműködést; azzal az UNMiK-kal, melynek bojkottja érdekében pedig igen sokat tettek a misszió térségbeli megjelenése óta eltelt nyolc évben (l. párhuzamos struktúrák erősítése). Az észak-koszovói szerbek ellenállása ezt a fajta „támogatást” maga mögött tudva továbbra sem csökkent, továbbra sem mutattak hajlandóságot esetleges együttműködésre sem a pristinai hatóságokkal, sem az EU-val.

Elsősorban az említett okoknak köszönhetően felmerült egy olyasfajta munkamegosztás lehetősége is, amely szerint az UNMiK felelne Észak-Koszovóért, míg az EULEX az új állam többi részéért. Ez azonban ellentétes volt azzal az eddigi alapfeltevéssel, hogy az EULEX egy egységes, egész Koszovó területére kiterjedő misszió lesz, így – a koszovói elnökhöz hasonlóan – ezt az EU tagállamok egyike sem támogatta. Abban azonban egyetértés volt az érintett felek között, hogy mindenképp elkerülendő, hogy Koszovóban egyfajta hatalmi vákuum keletkezzen, azaz hogy ENSZ-misszió már ne, EU-misszió pedig még ne legyen képes ellátni feladatait;

- 3) A június 15-ével – amely időpont egyben a tervezett 120 napos átmeneti periódus végét is jelenti – életbe lépő koszovói alkotmány rendelkezései értelmében várható volt, hogy azt követően a pristinai kormányzat már nem lesz hajlandó alávetni magát az UNMiK akaratának. Az alaptörvény értelmében ugyanis a közigazgatási feladatokat ettől kezdve a helyi hatóságok látják már el, így az ENSZ-misszió további koszovói jelenléte esetlegesen csak annak igen nagy átalakítását követően lenne elképzelhető;
- 4) Az UNMiK-on belüli hangulat is meglehetősen rossz volt, elég csak az ekkor még az UNMiK-ban szolgáló, de már az EULEX-be is felvételt nyert tagok helyzetére gondolni, akik nem tudhatták, mikor kerülhetnek át valóban az EULEX-hez, kitől várhatják a valódi parancsot.

Mindezek következtében májusra már mindenki számára nyilvánvalóvá vált, hogy az UNMiK-EULEX hatáskör-átvétel, illetve ennek következtében az EULEX misszióinak a telepítése több hónapos késést fog szenvedni.

2.3. Előrelépés az ellentétek megszüntetésében

Az így kialakult igen kényes és bizonytalan helyzetben a kritikus június 15-i időponthoz közeledve végül BAN KI-MOON, ENSZ-főtitkár 2008. június 12-én jelentést tett az ENSZ BT-nek az UNMiK átalakításáról.¹ A jelentésben a főtitkár leszögezi, hogy az UNMiK kilencéves jelenléte alatt nagyban hozzájárult ahhoz, hogy megszüldüljön a demokratikus önkormányzati rendszer Koszovóban, hogy a térség meginduljon a standardok teljesítése felé vezető úton, illetve hogy megteremtődjenek a

¹ Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (12 June 2008) S/2008/354.

működőképes gazdaság alapjai. Mindezek ellenére beismeri, hogy az ENSZ a megváltozott körülmények között már nem képes feladatainak teljes körű ellátására, így a felügyelete alatt álló UNMiK jelentős átalakítására van szükség, melynek következtében az EU fokozatosan átveheti tőle a rendőrségi, igazságügyi és vámügyi területeken jelentkező feladatokat Koszovó teljes területén.

A főtitkári jelentésben részletesen is bemutatott számos nehézség mellett az ENSZ és az EU közötti hatáskör-átvétel problémáját immáron több fejlemény is pozitív irányban mozdította el. Egyrészt 2008. február 18-án JAVIER SOLANA, az EU kül- és biztonságpolitikai főképviselője levelet írt a főtitkárnak, melyben tájékoztatta, hogy az EU az 1244. számú határozat által biztosított kereteken belül továbbra is kész hangsúlyosabb szerepet vállalni a koszovói rendezési folyamatokban, másrészt a szerbiai és észak-koszovói ellenkezés kérdésében is előrelépés történt. A jelentés elkészítését megelőzően JEAN-MARIE GUÉHENNO főtitkár-helyettes látogatást tett a térségben, és az érintett felekkel folytatott tárgyalásai során világossá vált, hogy valójában mind Belgrád, mind az észak-koszovói szerbek hajlandóak lennének elfogadni az EU hangsúlyosabb szerepvállalását, de csak abban az esetben, ha az az ENSZ státuszsemleges hatásköre alatt valósulna meg.

BAN KI-MOON mindezek figyelembe vételével késznek bizonyult arra, hogy nagyobb teret engedjen az EU-nak Koszovóban. Jelentésében a két szervezet közötti együttműködés fokozásának indoklásaként – a már említett problémák mellett – a BT egy korábbi határozatára is hivatkozik, ugyanis a még 2005-ben született 1631. számú határozat¹ kilátásba helyezte az ENSZ és a különböző regionális szervezetek közötti fokozottabb együttműködést a nemzetközi béke és biztonság fenntartására.

Fontos azonban, hogy véleménye szerint az ENSZ céljait úgy lehet a legkönnyebben és leghatékonyabban elérni, ha

- 1) a BT 1244. számú határozat továbbra is hatályban marad, biztosítva ezzel az ENSZ mandátum jogi kereteit;
- 2) az EU megnövekedett szerepvállalása az SRSG vezette „ENSZ ernyő” alatt valósul meg, illetve ha
- 3) az EBESZ további működését ezután is az átalakított UNMiK keretein belül folytatná.

A jelentés értelmében az UNMiK annak átalakítását követően többek között az alábbi feladatokat látná el:

- 1) megfigyelés és jelentéstétel;
- 2) szükség esetén a lehetőségekhez mérten Koszovó különböző nemzetközi szervezetekhez történő csatlakozásának segítése;
- 3) a Belgrád és Pristina közötti párbeszéd támogatása;
- 4) a BORIS TADIC szerb elnökhöz címzett levelében kifejtett, és FATMIR SEJDIU koszovói elnökhöz címzett levelében megemlített javaslatok véghezvitelének segítése. [UNSC, 2008]

BAN KI-MOON a BT elé terjesztett jelentésével egy időben ugyanis levelet küldött TADIC szerb és SEJDIU koszovói elnököknek is, melyekben szintén az említett kérdéstről tájékoztatta őket.² A tájékoztató mellett TADICNAK címzett levelében az UNMiK átalakítása kapcsán a főtitkár a levelében meghatározott, hat területet érintő intézkedések

1 Resolution 1631 (2005) Adopted by the Security Council at its 5282nd meeting, on 17 October 2005, S/RES/1631 (2005). [http://www.un.org/disarmament/disarmsec/Coop/Security_Council_Resolution_1631\(2005\).pdf](http://www.un.org/disarmament/disarmsec/Coop/Security_Council_Resolution_1631(2005).pdf).

2 A leveleket a BT jelentés mellékleteként is csatolta a főtitkár.

végrehajtására vonatkozóan javaslatot tett Belgrád és az SRSG közötti tárgyalások folytatására is. Ez a hat terület a rendőrség, a bíróság, a vámügyek, a közlekedés és infrastruktúra, a határok, illetve a szerb egyház védelmének kérdése. Az említett területek vonatkozásában a főtitkár által tett javaslatok az alábbiak:

- 1) a koszovói rendőri szolgálatnak (KPS¹) a szerb többségű területeken működő alakulatai az SRSG alatt működő nemzetközi rendőrségnek jelentsenek;
- 2) a szerb többségű területeken további helyi és kerületi bíróságokat kell felállítani, amelyek a koszovói bírói rendszerben az 1244. határozat keretein belül alkalmazható törvény szerint működnek;
- 3) az SRSG az érintett felekkel való konzultációt követően döntsön egy olyan szerkezeti struktúráról, amely lehetővé teszi, hogy Koszovó továbbra is olyan egységes vámterületként funkcionáljon, amely garanciát vállal az érintett vámszedő pontokon a nemzetközi szakértők folytatólagos jelenlétére vonatkozóan;
- 4) az SRSG Szerbia és már érintett felek részvételével létrehoz egy technikai koordinációs bizottságot, hogy az – figyelembe véve a Belgrád-Pristina technikai párbeszédcsoporthat munkáját – meghatározza a technikai és határátkelőhelyekre vonatkozó szabályozásokat;
- 5) az 1244. számú határozatnak megfelelően a NATO, mint nemzetközi katonai jelenlét folytatja meglévő mandátumának ellátását Koszovó egész területén;
- 6) a koszovói szerb ortodox egyház nemzetközi védelmet élvez, mindemellett továbbra is annak belgrádi központjának irányítása alatt marad. [UNSC, 2008]

Az ENSZ főtitkára az előbb bemutatott dokumentumokban így egyértelműen kimondja, hogy a megváltozott körülmények között semmiképpen sem lehetséges az ENSZ irányítása alatt működő UNMiK korábbi keretek között tartása, annak szerkezetét és profilját át kell alakítani. A jelentést követően bizonyossá vált, hogy az UNMiK június 15-ét követően sem tűnik el a térségből, azonban az átalakításoknak köszönhetően hatásköre a korábbiakhoz képest jóval korlátozottabb lesz, azonban az UNMiK és az EULEX közötti pontos munkamegosztás kérdése valójában továbbra sem tisztázódott.

Az EULEX misszió szempontjából pozitívumnak tekinthető, hogy világossá vált, a későbbiekben a misszió ugyan az ENSZ ernyője alatt végzi majd tevékenységét, de ez nem jelenti azt, hogy egyben annak irányítása alá is tartozna, azonban így ez a fajta megoldásnak köszönhetően az ENSZ az 1244. számú határozat révén megfelelő jogi háttérrel biztosít majd az EULEX számára.

Vitatható azonban a főtitkár azon javaslata, mely szerint az SRSG révén az ENSZ számottevő jelenléte továbbra is megmaradna olyan területeken, mint pl. a szerb többségű koszovói területeken a rendőrség vagy a bíróság helyzetének kérdése. Ez valamelyest ellentmond azoknak az alapelveknek, melyek szerint nem kerülhet sor Koszovó felosztására, a nemzetközi felügyelet megduplázására és hogy a hatáskörébe tartozó feladatokat az EULEX Koszovó egész területén átveszi.

2.4. Az 1244. számú határozat, mint az EU-misszió jogi alapja

Annak a kérdésnek a kapcsán, hogy az BT 1244. számú határozata vajon valóban megfelelő jogi alapot jelent-e az EULEX-misszió tevékenységének meglehetősen nagy vita bontakozott ki mind nemzetközi, mind hazai szinten. Ez többek között annak is köszönhető, hogy a határozat szövege nem elég egyértelmű, annak többféle értelmezése is helyes lehet.

¹ Kosovo Police Service.

A kibontakozott vita során akadtak azonban olyan kérdések, amelyek tekintetében nem alakult ki nézeteltérés, így pl. az, hogy EULEX nem működhet nemzetközi jóváhagyás nélkül, mindenki számára egyértelmű volt. Ugyan a művelet megindítására vonatkozó uniós szintű politikai döntés meghozatalához nem volt szükség ENSZ jóváhagyásra, politikailag mégsem volt vállalható, illetve a misszió sikerességét is veszélyeztette volna a nemzetközi támogatás hiánya. Ennek megfelelően a misszió valódi megindításához elengedhetetlen volt egy olyasfajta gesztus, mint BAN KI-MOON októberi, JAVIER SOLANÁNAK címzett levele, amelyben az EU-művelethez történő hozzájárulását jelezte. Erre a levélre azonban igen sokat kellett várni, hiszen a főtitkárra nehezedő orosz nyomás miatt az meglehetősen nehezen született meg.

A következőkben azt kívánom bemutatni, hogy milyen tények, lehetőségek és esetleges megoldások mérlegelését követően született meg az EU tagállamainak támogató döntése, illetve hogy ehhez a döntéshez az 1244. számú határozatnak és az AHTISAARI-tervnek milyen jellegű értelmezése volt szükséges. Jelen tanulmányban csak az említett értelmezés bemutatására kívánok szorítkozni, az ezzel ellentétes álláspontokat itt nem kívánom részletezni.¹

Amint az már az előzmények ismeretében várható volt, az egyik legfontosabb probléma az ENSZ és az EU közötti hatáskörök átadásának, átvételének, illetve az „ENSZ-fennhatóságának” kapcsán merült fel. Az AHTISAARI-terv értelmében ugyanis a tervezett 120 napos átmeneti időszakot követően az UNMiK mandátuma lejárt volna, a misszió elhagyta volna Koszovó területét, majd azok a hatáskörök, amelyek nem kerültek át a helyi intézmények kezébe, átkerültek volna a „kétkalapos” (ICR/EUSR) nemzetközi képviselő irányítása alá. Ezzel a logikusnak és viszonylag egyszerűen végrehajthatónak tűnő tervvel az volt az egyik legfőbb probléma, hogy az UNMiK-ot létrehozó 1244. számú BT-határozat nem ad felhatalmazást arra, hogy a szervezet saját elhatározásából feloszlassa magát. Mindez azt jelenti, hogy még ha az SRSG mandátuma le is jár, az addig általa vezetett civil jelenlét csak egy újabb, erre vonatkozó BT-határozat értelmében hagyhatná el Koszovót. Egy ilyen jellegű határozat megszületése a szinte biztosra vehető orosz vétónak köszönhetően ma sem tekinthető reális elképzelésnek, és nem volt annak tekinthető akkor sem, amikor a határozat jogi alapként történő elfogadása körüli vita kibontakozott.

Az említett probléma kiküszöbölésére több lehetséges megoldás ötlete is felmerült, amelyek többsége végül nem valósult meg, azonban a kérdés jobb átláthatósága, illetve a végeredményben kialakult szituáció teljesebb körű értékelése kedvéért a következőkben ezeket is be kívánom mutatni.

Az ENSZ fennhatóság kapcsán fontos probléma a misszió vezetőjének kérdése. Ennek tekintetében érdemes összevetni a BT határozat rendelkezéseit, illetve az AHTISAARI-terv elképzeléseit. Az 1244. számú határozat értelmében a misszió vezetőjét a BT-vel való konzultációt követően a főtitkár nevezi ki, azaz jogilag a kinevezéshez nem szükséges elnyernie a BT támogatását, azzal csak konzultálnia kell előtte.² Hasonlóan az AHTISAARI-tervben szereplő ICR/EUSR kinevezéséről is elmondható, hogy az ISG-nek ugyan azt megelőzően ajánlatos megszereznie a BT hozzájárulását, jogilag az sem feltétele a különleges képviselő kinevezésnek. Az említett okok miatt felmerült egy olyan megoldás lehetősége is, amely szerint a két eljárás

1 A határozatnak az EU értelmezésével ellentétes, a szerb fél érdekeinek megfelelő értelmezés kidolgozása elsősorban Thomas Fleiner, svájci nemzetközi jogászprofesszor nevéhez fűződik.

2 Politikailag persze nem lenne túl szerencsés egy ilyen lépés, azonban az jogilag elképzelhető.

összehangolásával létrejöhetne egy „háromkalapos” irányítási rendszer Koszovóban. Azaz a mindkét fél számára elfogadhatónak tartott vezető személyéről az SRSZ személyét kijelölő főtitkár, illetve az ICR/EUSR személyét jelölő ISG előzetes informális egyeztetéseket folytatna, majd miután megtalálták a mindkettőjük számára megfelelő „közös” jelöltet, a személyére vonatkozó javaslatukat az előírásoknak megfelelően beterjesztenék a BT elé, majd – függetlenül a BT támogatásától – kijelölnék őt. Ez a fajta együttműködés azt eredményezte volna, hogy az SRSZ egyben ICR/EUSR is lett volna, ezzel a megoldással pedig anélkül át lehetett volna hidalni az EU-misszió feletti ENSZ-fennhatóság problémáját, hogy az alkalmazott megoldás valójában ellentétes lett volna a BT határozatával.

A hatásköröknek az EU kezébe történő átadására vonatkozó lehetséges megoldásként felmerült még az az elképzelés is, hogy mivel az 1244. számú határozat sehol sem említi az „UNMiK” nevet, hanem egyszerűen csak „nemzetközi civil jelenlét-ről” beszél, esetleg elképzelhető lenne, hogy – eleget téve a BT határozatának – az UNMiK formálisan nem szűnne meg, csak egy névváltást és „jelentős formális átalakulást” követően a 120 napos átmeneti időszak lejártát követően így, már megváltozott formájában folytatná az tevékenységét. Ez tehát azt jelentette volna, hogy jogilag nem született volna egy új civil jelenlét, hanem csak a már meglévő alakult volna át igen nagy mértékben.

Végül az előbbieken bemutatott két lehetséges megoldás közül egyik sem valósult meg, azonban az EU szemszögéből nézve igen jól használhatónak bizonyult az a tény, hogy az 1244. számú határozat ugyan egyértelműen kimondja, hogy a nemzetközi civil jelenlét az érintett nemzetközi szervezetek bevonásával az ENSZ égisze alatt működik, ám a részt vevő nemzetközi szervezetek közötti munkamegosztás módjára az nem tesz semmiféle utalást. Ennek kapcsán lehetséges megoldási javaslatként felmerült az az elképzelés is, amely szerint amennyiben továbbra is fennmaradna egy ENSZ „látszat-jelenlét” Koszovóban, azaz az ENSZ formálisan nem vonulna ki a misszióból, de a feladatok nagyobbik része átkerülne az EU felügyelete és irányítása alá, az még nem jelentené a BT-határozat megszegését, miközben az megfelelő keretet biztosíthatna az UNMiK és az EULEX közötti valódi hatáskör-átadásra.

Látható tehát, hogy elsősorban erre a megoldási javaslatra építve formálódott azután az ENSZ és az EU közötti hatáskörátvétel problémájának áthidalása.

Amint azt már említettem, a művelet beindításához szükséges döntések megszületésének kapcsán jelentős problémaként merült fel az is, hogy elméletileg jogilag ugyan az EU-művelet beindításához szükséges tanácsi együttes fellépés elfogadásának nem feltétele az ENSZ BT hozzájárulása, gyakorlatilag a művelet tényleges beindítása elképzelhetetlen nemzetközi hozzájárulás nélkül. Már az EUPT koszovói telepítéséhez is szükséges volt a főtitkár beleegyezése, amit akkor BAN KI-MOON hasonlóképpen egy JAVIER SOLANANÁNAK küldött levelében jelzett az EU felé. Hasonló gesztus megtevétele volt szükséges magának az EU-műveletnek a beindításához is.

Az 1244. számú BT határozat, mint megfelelő jogi alap elfogadása körül zajlott viták során a már említett kérdések mellett komoly szempont volt az is, hogy a majd függetlenségét egyoldalúan kikiáltó Koszovó számára – lévén hogy az nem tagja az ENSZ-nek – vajon a továbbiakban is kötelező érvényű lesz-e a BT-határozat. A válasz végül az lett, hogy mindannak ellenére, hogy Koszovó ugyan valóban nem tagja még a nemzetközi közösségnek – és nem is tudni, hogy mikor lesz az –, az ENSZ

Alapokmányának 42. cikke értelmében¹ a függetlenség kikiáltása, illetve az új koszovói állam elismerése az 1244. számú határozatot nem módosítja, a BT szerint a nemzetközi jelenlét továbbra is indokolt, mivel a függetlenség kikiáltásával a térségben a béke és biztonság fenyegetettsége azt követően sem szűnik meg.

A leírtak értelmében összességében elmondható, hogy az EULEX indítása elképzelhetetlen lett volna a mögötte álló nemzetközi támogatás nélkül, ez esetben azonban maga a misszió sikeressége forgott volna kockán. Tekintve azt a tényt, hogy a meglévő BT-határozat megszüntetéséhez szükséges újabb határozat meghozatala a BT-beli orosz vétó miatt szinte elképzelhetetlen, az EU tagállamainak be kellett látniuk, hogy meg kell találniuk a határozat olyasfajta, számukra megfelelő rugalmas értelmezését, amellyel aztán megfelelő jogi alapot teremthetnek az EU missziója számára, illetve hogy a BT-határozat életben maradásával együtt így el kell fogadniuk az ENSZ látszatjelenlétének fenntartását is.

2.5. Az EULEX KOSOVO telepítése, eddigi tevékenysége

Amint azt már korábban is említettem, az ENSZ-szel és Szerbiával folytatott tárgyalások és az említett felek között kialakult nézeteltérések következtében az EULEX-misszió eredetileg szánt szerepkör meglehetősen átalakult, illetve nagyobb arányú telepítése is sokat csúszott a tervezetthez képest, de a misszió első, felsővezetőket tömörítő húsz fős csoportja már 2008 márciusában megérkezett a térségbe. Ennek megfelelően a továbbiakban a misszió tevékenységét ettől a márciusi időponttól kezdődően kívánom értelmezni.

Annak ellenére, hogy az EU-misszió megindításáról már 2008 februárjában megszületett a politikai döntés, a részletek kidolgozásának tekintetében egészen augusztusig nem történt valódi előrelépés. Az EU és az ENSZ közötti nézeteltérések mellett a kialakult helyzetet tovább rontotta, hogy az említett szervezeteknek csak nehezen sikerült Belgrádot tárgyalásra bírniuk és elfogadtatniuk vele a tényt, hogy az EULEX-misszió hamarosan átveszi az UNMiK bizonyos hatásköreit, mégpedig a hatáskörök nagy részét a tervek szerint Koszovó egész területén, így a szerbek lakta észak-koszovói területeken is.

A következőkben az EU, az ENSZ, illetve Szerbia illetékes képviselői között oly nehezen beinduló, végül folyamatossá váló tárgyalások és levélváltások eredményeit kívánom bemutatni.

Az említett tárgyalások középpontjában az új uniós jelenlét telepítésének módja, az UNMiK eszközök EULEX számára történő átadása, az UNMiK további szerepvállalása,² illetve a Szerbia által állított, az EU-jelenlét elfogadásának előfeltételei álltak. Belgrád azért szabott előfeltételeket, mert attól tartott, hogy amennyiben az ENSZ helyét az EU veszi át, úgy az közvetve hozzájárulhat Koszovó függetlenségének megerősödéséhez. Mindezen előfeltételek értelmében a jövőbeli uniós szerepvállalásnak nem lehet célja a Koszovó függetlenségének szükségességét tényként kezelő AHTISAARI-terv végrehajtása, a misszió nagyobb arányú telepítése csak a BAN

1 Az Alapokmány 42. cikkének értelmében ugyanis amennyiben a BT megítélése szerint egy területen veszélyeztetve van a nemzetközi béke és biztonság, úgy az ENSZ jogosult közbeavatkozni, illetve ott műveletet foganatosítani. A dokumentum teljes szövege letölthető az alábbi oldalról: http://www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/az_egyesult_nemzetek_alapokmánya/az_egyesult_nemzetek_alapokmánya.

2 Az UNMiK további szerepvállalására vonatkozó tárgyalások alapjául a Ban Ki-Moon által Boris Tadicnak küldött levelében részletezett hat pont szolgált.

KI-MOON által felvetett hat vitás pont rendezését követően kezdődhet meg, illetve a misszióknak – Koszovó jogállására nézve – státuszsemlegesnek kell lennie. Ez utóbbi „követelésük” magyarázatául hangsúlyozták, hogy az EULEX csak egy ENSZ-ernyő alatt működő technikai misszió, így a politikához annak semmi köze sincsen, semlegesnek kell maradnia Koszovó állami státuszának ügyében.

2008. augusztus 18-án az egyeztetések első komolyabb eredményeként az ENSZ, illetve az EU illetékes képviselői között született meg az első megállapodás, amely az UNMiK eszközeinek az EULEX számára történő átadásáról – pontosabban az eszközök eladásának és megvételének módjáról – szóló technikai megállapodás¹ volt. A LAMBERTO ZANNIER, SRSG, YVES DE KERMABON, az EULEX-misszió vezetője és ROY REEVE, az EUPT vezetője által aláírt megállapodás értelmében megindulhatott a korábbi UNMiK eszközök és az infrastruktúra átadása az EULEX számára, ezzel pedig elhárult az egyik legnagyobb akadály az EU-misszió nagyobb arányú telepítésének megkezdése előtt. [EULEX, 2008]

Fontos, hogy ugyan a technikai megállapodás már igen jelentős előrelépést jelentett a két szervezet együttműködésében, az az eszközök átadásának módján kívül továbbra sem tartalmazott még semmiféle információt a kompetencia-átadás pontos részleteire, vagy az UNMiK-EULEX feladat-megosztás kérdésére vonatkozóan.

Az UNMiK-EULEX viszonyában történt előrelépés mellett Belgrád és az EULEX közötti kapcsolatokban is jelentős változások következtek be szeptember folyamán. A változások legfontosabb jellemzője, hogy Belgrád álláspontja valamelyest puhulni látszott az EU-misszió kérdéséről, az ország vezetése immáron realitásként látszott elfogadni az EULEX műveletet. Ehhez nagyban hozzájárult az Európa-barát TADIC elnök szeptemberi újraválasztása is, aki ugyan maga sem ismerte el Koszovó függetlenségét, azonban JAVIER SOLANÁVAL történt szeptember 3-i találkozását és az ott kötött megállapodásukat követően ismét beindulhatott a Belgrád és Brüsszel közötti párbeszéd. [Council of the European Union, 2008] Koszovó kérdésének szempontjából azért is igen jelentős a párbeszéd beindítása, mert így megindulhatott valamiféle közös megoldás keresése az EULEX észak-koszovói telepítésére vonatkozó problémát illetően is, hiszen az egyértelműen látszott, hogy az csak a helyi – Belgráddal igen szoros kapcsolatban álló – szerb vezetéssel együttműködve valósítható meg. Az pedig, hogy az EU-misszió telepítése és tevékenysége Koszovó egészére, így a kisebbségi területekre is kiterjedjen, érthető módon mindig is fontos szempont volt az EU számára, hiszen ez a misszió hitelességének – mind helyi, mind nemzetközi szinten – egyik kulcsfontosságú kérdése.

A Szerbiával folytatott tárgyalások eredményeként az EU végül elfogadta az általuk állított, korábban már bemutatott feltételeket, így Belgrád is hajlandó volt BAN KI-MOON, a nemzetközi jelenlét átalakítására vonatkozó hatpontos tervezetének jóváhagyására.

A Belgráddal kötött egyezés ellenére mégsem mondhatjuk, hogy sokat javult volna az EU helyzete, hiszen az ilyenformán „átalakult”, Szerbia igényeit teljesítő, Koszovó függetlenségét így lényegében el nem ismerő, tervezett EU-misszió ezután már az albán vezetés számára vált elfogadhatatlanná. Az ENSZ BT elé benyújtani kívánt, a nemzetközi jelenlét átalakítására vonatkozó tervezetet az albán vezetés ilyenformán elutasította. Pristina elsősorban a tervezet rendőrségi és vámügyi kérdésekre vonatkozó részét kifogásolta, azaz azt, hogy a szerb többségű területeken

1 A megállapodás teljes szövegét nem hozták nyilvánosságra.

továbbra is ENSZ-felügyelet alatt maradjon a rendőrség, illetve hogy az északi határon továbbra is ENSZ-erők lássák el a határellenőrzési feladatokat. Pristina hangsúlyozta, Koszovó immáron önálló állam, saját demokratikus alkotmánnyal és saját intézményekkel, így nem hajlandó elfogadni olyan nemzetközi jelenléteket, amely sértené az ország alaptörvényét – márpedig az ENSZ-főtitkár tervezetének említett pontjai azzal teljesen ellentétesek –, illetve hogy számára csakis az AHTISAARI-terv tartalmának megfelelő EULEX-misszió fogadható el.

Ugyan az említett hatpontos tervezetet Pristina ezt követően sem fogadta el, a BAN KI-MOON által november 24-én előterjesztett, a BT által három nappal később elfogadott elnöki nyilatkozatában az áll, hogy mindezek ellenére Pristina is hajlandó együttműködni az EULEX-szel. Ezt az állítást támasztja alá a koszovói külügyminiszternek a BT (a nyilatkozat elfogadását megelőző) nyílt ülésén tett ígérete is, mely szerint országa támogatja az EU-missziót.

Több mint két hónappal az EU „teljes” hatáskör-átvételét követően (2009. február 24.) az EULEX misszió teljes létszáma továbbra is csak 1656 fő nemzetközi szakember, akiknek munkáját egy 794 fős helyi stáb is segíti. Látható tehát, hogy ez még igen messze áll a tervezett kb. 2000 fős nemzetközi, illetve 1000 fős helyi alkalmazott foglalkoztatásától. Mindez azt jelenti, hogy az EULEX-nek teljes műveleti képességét december óta még mindig nem sikerült elérnie.

Nehezíti a telepítést az a tény, hogy ugyan Szerbia – az általa szabott feltételek mellett – hajlandó elfogadni az EULEX térségbeli jelenlétét, a misszió hatáskör-átvételét az Észak-Koszovóban élő szerb lakosság nagy része továbbra sem nézi jó szemmel. A művelet ellen emelt kifogásaik alapjaiban megegyeznek a korábban Belgrád által is oly sokat hangoztatott érvekkel, azaz: a BT 1244. számú rendeletének értelmében egyedül az UNMiK-nak van joga a térségben missziós feladatokat ellátni, szerintük az EULEX valódi célja továbbra is az AHTISAARI-terv megvalósítása, illetve hangsúlyozták, hogy véleményük szerint azzal, hogy a szerb vezetés elfogadja az EULEX koszovói jelenlétét, egyben elismeri a tartomány függetlenségét is.

3. MAGYARORSZÁG ÉS KOSZOVÓ

Elsősorban földrajzi közelségéből adódóan és a területén élő nagy számú magyar kisebbség miatt a balkáni térség mindig is kiemelten fontos szerepet játszott a magyar külpolitikában. Nincs ez másképp napjainkban sem, hiszen szomszédi viszonyunk következtében, illetve gazdasági megfontolásból magunk is érdekeltek vagyunk a balkáni térség egészének stabilitásában és fejlődésében, végső soron pedig országainak az EU-hoz való csatlakozásában. Hazánk régre visszanyúló kapcsolatokat ápol Délkelet-Európa államaival, uniós tagként pedig fontos, hogy megosszuk más tagállamokkal a térséggel kapcsolatos, hosszú évek alatt szerzett széles körű tapasztalatainkat, ezzel is segítséget nyújtva nekik a balkáni országok problémáinak jobb megértésében.

Minden eddigi tapasztalata ellenére Koszovó elszakadásának kapcsán Magyarország is igen kényes helyzetbe került. Ennek oka elsősorban a hazánk és Szerbia közötti értékes, ám a függetlenség elismerését megelőzően is már számos problémával terhelt kapcsolat. Érdekes, hogy az új koszovói állam születése elsősorban nem is a két ország között esetlegesen megélénkülő diplomáciai, vagy gazdasági kapcsolatok miatt, hanem sokkal inkább a magyar–szerb kapcsolatokban bekövetkezett – vagy a jövőben várhatóan bekövetkező – változások tekintetében fontos hazánknak.

A következőkben azt kívánom bemutatni, hogy miért is játszik az önálló koszovói állam kérdése kiemelkedően fontos szerepet a magyar külpolitikában, hogy Magyarország számára milyen lehetséges előnyök és hátrányok rejtőznek Koszovó függetlenségében, hogy hogyan reagált hazánk az elszakadás kikiáltására, illetve hogy ezt követően az milyen szerepet kíván vállalni a rendezésben és a térségbeli stabilitás megteremtésének folyamatában.

3.1. A függetlenség lehetséges hozadékai és hátrányai hazánk számára

A koszovói függetlenség tényleges kikiáltását megelőzően hazánkban is megkezdődött azoknak az esetleges negatív következményeknek a feltérképezése, amelyek Magyarországot, illetve a magyarság egészét érhetnék, amennyiben mi is elismerünk majd a születendő új államot.

Ugyan a felmerült félelmek valóban megalapozottak voltak, végül – elsősorban a szerb kormány felelős viselkedésének, illetve a térségben jelen lévő nemzetközi erők viszonylag kielégítő mértékű felkészültségének köszönhetően – mégsem történtek aránytalan mértékű megtorlások. Mindezek ellenére a teljesség kedvéért fontosnak tartom a magyar aggodalmak bemutatását is, melyek az alábbiak szerint foglalhatók röviden össze:

- 1) Koszovó elszakadásának kapcsán minden bizonnyal feléled majd a szerb nacionalizmus, és a helyi szélsőséges csapatok haragjukat és csalódottságukat esetleg az országban élő más kisebbségi csoportokon – így elsősorban a vajdasági magyarokon – vezethetik majd le.
- 2) A tartomány elszakadását követően jelentős szerb menekülthullám indulhat majd meg, elsősorban Észak-Koszovóból. Az így Szerbiába érkező menekülteket a kormány tudatos módon elsősorban a Vajdaság területére telepítheti majd le ugyanúgy, mint ahogyan azt már más konfliktusok kapcsán korábban is megtette, ezzel is elősegítve az etnikai arányok további romlását.
- 3) A függetlenség elismerésével jelentősen romolhatnak a szerb–magyar gazdasági kapcsolatok, illetve a szerbiai közbeszerzési pályázatokon a magyar vállalatok nyerési esélyei is csökkenhetnek. Szerbiával ellentétben a koszovói piacon nincsenek igazán jelen magyar vállalatok,¹ az ottani kedvezőtlen üzleti környezet miatt eddig nem mutattak komolyabb érdeklődést a koszovói lehetőségek iránt, így a függetlenség elismerésével járó esetleges gazdasági következmények komoly problémát vetethetnek fel.

A lehetőségek ilyesfajta latolgatását követően 2008 februárjában végül megtörtént Koszovó függetlenségének kikiáltása, ennek ellenére a magyar félelmek egészen eddig még nem látszódtak beigazolódni. A függetlenség elismerésének kapcsán egyelőre nem érte jelentősebb atrocitás a vajdasági magyar lakosságot, illetve a várt nagy méretű szerb menekülthullám sem indult meg a Vajdaság irányába.

Elmondható, hogy ugyan számos problémát vet fel a hazánk „szomszédságában” létrejövő új állam és annak Magyarország részéről történő elismerésének kérdése, azok mégis számos olyan lehetőség is feltárul, amelyet ha a megfelelő módon használunk ki, akár jelentős hozadékokkal is járhatnak hazánk számára.

¹ A két legjelentősebb magyar befektető Koszovóban az OTP illetve a TriGránit, azonban az ő piaci részesedésük sem számottevő.

Természetesen uniós szinten is óriási sikert jelentene a koszovói rendezési folyamatok megfelelő lezárása, azonban úgy gondolom, érintettségünk miatt fontos, hogy megtaláljuk azokat a lehetőségeket, amelyek Magyarország számára is kifejezetten nagy hasznokat hozhatnának. Mindezek értelmében Magyarországra koncentrálna Koszovó függetlenségének kapcsán az alábbi esetleges előnyöket emelném ki:

- 1) egy normális, működőképés koszovói állami struktúra létrejöttével eltűnhet a régióból az egyik biztonságpolitikai „fekete lyuk”, csökkenhet a drog-, fegyver- és emberkereskedelem mértéke;
- 2) a 2008. június 15-én hatályba lépett koszovói alkotmány rendelkezései alapján a koszovói kisebbségeknek – elsősorban a szerbeknek – adott jogok és kisebbségvédelmi garanciák valamelyest hivatkozási alapul szolgálhatnak a jövőben a határon túli magyarság helyzetének javítása érdekében is;
- 3) koszovói „terhétől” megszabadulva, az első traumán átesve a jövőben Szerbia már saját fejlődésére, Európához történő felzárkózására koncentrálna. [JUHÁSZ, 2007] Ebben a felzárkózásban és a majdani euroatlanti csatlakozásban hazánk jelentős támogatást nyújthat Szerbiának – mintegy kompenzálva a sérelmet, amit Koszovó elismerésével okozott –, ez pedig a két ország közötti kapcsolatok javulását eredményezheti.

3.2. A koszovói függetlenség magyar elismerése

2007 folyamán már látható volt, hogy Koszovó függetlenségének majdani kikiáltása tényként kezelhető, valódi kérdés jóformán csak annak időpontját illetően merülhetett fel. Ennek megfelelően magyar részről is meglehetősen korán megkezdődött a felkészülés, a lehetséges foratókönyvek felvázolása és annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy vajon mi lenne a leghelyesebb lépés, hogyan kellene a problémát úgy kezelni, hogy annak következtében egyrészt ne szenvedjen súlyos károkat a magyar–szerb viszony, ne romoljon a vajdasági magyarok helyzete, mindemellett olyan megoldás szülessen, amely az EU, illetve a világpolitika vezetőinek többségének is megfelel.

Várható volt, hogy a függetlenség kikiáltását követően az EU tagállamainak többsége idővel el fogja ismerni az újonnan születő államot, az időzítés kérdése azonban nem volt egyértelmű. Ugyan voltak olyan irányú törekvések, pl. az Amerikai Egyesült Államok részéről melyek során nyomást kívántak gyakorolni Magyarországra, hogy az az új állam függetlenségét elismerő országok első köréhez¹ csatlakozva maga is közvetlenül a kikiáltást követő napon tegye meg azt, azonban ezek a törekvések végül nem értek célt.

Magyarország elsősorban politikai megfontolásból kívánta Szerbiának azt a gesztust tenni, hogy Koszovó függetlenségének elismerésével valamennyit kívár, hogy így – szomszédos államként – a lehetőségekhez mérten ezzel is csökkentse az ország cserbenhagyottság-érzését, illetve hogy mérsékelje az esetleges indulatokat, hiszen félt volt, hogy a szerb lakosság körében így Magyarországgal és a magyarsággal szemben ismét felkorbácsolódott harag esetleg a vajdasági magyarokon csapódhat majd le, őket érhetik esetleges atrocitások.

Mindezek ellenére az, hogy az elismerést követően valamelyest romlani fog a magyar–szerb viszony, valójában várható volt. Többek között ennek mérséklésére amel-

1 A koszovói függetlenséget első körben (2008. február 18.) elismerő államok közé tartoznak az EU tagjai közül Franciaország és az Egyesült Királyság, valamint többek között olyan harmadik országok, mint az Egyesült Államok, Albánia, valamint Törökország.

lett, hogy ne csatlakozzunk a koszovói függetlenséget elsőként elismerő államok köréhez, magyar részről további fontos szempont volt még az is, hogy – mintegy ellensúlyozva a hazánkkal szemben így támadt szerb ellenszenvet – egyértelműen kifejezzük és hangot adjunk annak a magyar álláspontnak, mely szerint mi minden rendelkezésünkre álló eszközzel továbbra is támogatjuk Szerbia mihamarabbi európai integrációját, illetve a Szerbia és az EU között kötendő vízummentességi megállapodás létrejöttét.

A leírtak értelmében Magyarország végül március 19-én (valamivel több mint egy hónappal a koszovói függetlenség kikiáltását követően) egy Horvátországgal és Bulgáriával, Szerbia további két szomszédos államával közösen tett nyilatkozat¹ kiadását követően még aznap elismerte Európa legújabb államának, a Koszovói Köztársaságnak a létét, annak Szerbiától való függetlenségét.

A három ország közös nyilatkozatában kiemeli, hogy a Koszovó státuszát illetően, az albán és a szerb fél közötti megállapodás hiányában meglátásuk szerint elkerülhetetlen a fennálló status quo megváltoztatása, azonban a koszovói helyzet rendezésének módja egyedi eset, így az a későbbiekben nem bírhat precedens értékkel más államok kisebbségi konfliktusainak rendezése esetén. Mindezek mellett hangsúlyozzák, hogy *„mindhárom ország kiemelt jelentőséget tulajdonít Délkelet-Európa stabilitásának, valamint annak, hogy a régió valamennyi állama világos európai perspektívával rendelkezzen”*, hogy a függetlenség elismerése továbbra sem befolyásolja azt a tényt, mely szerint *„a három ország érdekelt a kapcsolatai fejlesztésében egy gazdaságilag fejlődő, a szomszédaival jó kapcsolatokat ápoló és európai orientációját fenntartó Szerbiával”*, hogy továbbra is támogatják Szerbia – és a térség egyéb országainak – európai integrációját és hogy számítanak a három ország és Szerbia jószomszédi viszonyának további fenntartására, illetve fejlesztésére is. [Bulgária, Magyarország és Horvátország kormányainak közös nyilatkozata, 2008]

Látható, hogy Koszovó elismerésének ténye mellett a három ország nyilatkozatának legnagyobb részét valójában Szerbia meggyőzése, illetve egyfajta – leginkább magyarózkodásra hasonlító – okfejtés teszi ki. Azzal tehát, hogy az ország mihamarabbi EU-csatlakozásának feltétlen támogatásáról igyekeztek biztosítani Szerbiát, elsősorban a függetlenség elismerése kapcsán várható, a három ország és Szerbia közötti kapcsolatok romlását igyekeztek mérsékelni, illetve a lehető legkisebb mértékűre csökkenteni azt.

Mindezek ellenére az újonnan születő koszovói állam magyar elismerésével talán célszerűbb lett volna valamivel többet várni. Így, az elismerést követő események – helyesebben szólva a várt szerb megtorló cselekedetek elmaradása tényének – ismeretében persze már nem tűnik elhibázottnak a magyar diplomáciának ez a lépése, azonban februárban még egyáltalán nem tűnt valószínűtlennek, sőt meglehetősen sokan tartottak attól, hogy ennek következtében a vajdasági magyarokat esetleg atrocitások érhetik majd. Talán célszerűbb lett volna kivárni, amíg a szerbiai tüntetések legnagyobb része lecseng és csak ezt követően bejelenteni Koszovó tényleges elismerését.

Itt említeném meg azt, hogy a magyar kormány január folyamán többször is hangzottatta, hogy meglátása szerint Koszovó függetlenedése valójában elkerülhetetlen, és amennyiben arra kerül a sor, azt ő el is fogja ismerni.² Ezek a nyilatkozatok a

¹ Bulgária, Magyarország és Horvátország kormányainak közös nyilatkozata (2008. március 19.).

² Az egyik legjelentősebb ilyen magyar megnyilatkozás Gyúresány Ferenc január végi, az Európa Tanács parlamenti közgyűlésén elhangzott beszéde.

hazai társadalmon túl elsősorban a függetlenségpárti uniós tagállamoknak, illetve az Egyesült Államoknak szóltak, amelyek valójában Magyarországtól is elvárták a függetlenség elismerését, így jelentős nyomást is gyakoroltak rá. Ezek a felszólalások miközben egyértelműen tartalmazták a magyar kormány szándékait, mégsem értek fel a függetlenség konkrét elismerésével, így meg lehetett volna tenni azt, hogy miközben elvárásaiknak eleget téve a nyilatkozatok kapcsán Magyarország már jelezte a nyugati államok felé valódi szándékait, addig a tényleges elismeréssel megvárta volna a szerbiai indulatok lecsillapodását, így elkerülve a vajdasági magyarok „veszélyeztetését”, a magyarsággal szembeni szerbiai ellenszenv megnövekedését.

Azt követően, hogy hazánk elismerte Koszovó függetlenségét, Szerbia először diplomáciai jegyzékben tiltakozott a lépés ellen, majd hazarendelte budapesti nagykövetét, azaz megtorlásként Magyarországgal szemben is ugyanazt a forgatókönyvet alkalmazta, mint a függetlenséget elismerő más államok esetében is. Szerbiának ez a lépése nem jelentett azonban egyet az érintett országokkal való diplomáciai kapcsolatok teljes megszakításával, hiszen a nagykövetségek ezt követően is tovább működtek, bár azok vezetőinek visszatéréséig ideiglenes ügyvivők vezették őket.¹

Ez is jól példázza azt a tényt, hogy ugyan Szerbia nem nyugodott bele Koszovó elvesztésébe, ám vezetői maguk is belátták, hogy a történelem ellenére nem jelenthet jó megoldást az ország teljes elszigetelése a világtól, azon belül is elsősorban Európától. Ez utóbbit azért is emeltem ki külön, mert Szerbiának továbbra sem változtak európai integrációs célkitűzései, az azonban látható volt, hogy ahhoz, hogy tovább haladhasson a megkezdett úton, komoly kompromisszumok megkötésére lesz szükség.

Magyarországnak Pristinához való viszonyát vizsgálva fontos még megemlíteni, hogy Koszovó függetlenségének márciusi magyar elismerését követően megszületett az új állammal való legmagasabb diplomáciai kapcsolatok felvételére vonatkozó kormányzati döntés is, melynek következtében a már korábban is ott működő pristinai magyar összekötő iroda nagykövetséggé alakult át.

3.3. Magyarok az EULEX-ben

Ahogy azt már többször hangsúlyoztam, hazánk külpolitikai prioritásainak megfelelően maga is érdekelt a nyugat-balkáni stabilitás fenntartásában, így erre való tekintettel már a KFOR békefenntartó alakulatokban is nagy számban szolgáltak – illetve szolgálnak a mai napig – magyar katonák. Mindezek következtében az EULEX tekintetében sem volt kérdéses az érdemi magyar részvétel, a misszióhoz történő hozzájárulás mértékéről született kormányzati döntés keretszámait azonban idővel módosultak.

Az EULEX-misszió tekintetében hazánk is mindvégig támogatta az annak indításával kapcsolatban uniós szinten megfogalmazott alapkövetelményeket; azaz hogy a nemzetközi civil jelenlét, így az ENSZ- és az EU-misszió közötti átmenet folytonossága, biztosított legyen, illetve, hogy az EULEX telepítését egész Koszovó területére kiterjedően kell folytatni, annak az ENSZ és az EU közötti területi felosztása nem lehet megoldás. Mindemellett Magyarország is el tudta fogadni az EU-misszió jogi alapjául a BT 1244. számú határozatát, így azt a megoldást, hogy az EU-misszió ENSZ-erő alatt működjön.

¹ A szerb kormány 2008. július 24-i döntése alapján az EU tagállamaiból visszahívott szerb nagykövetekek visszatérhettek állomáshelyeikre, majd később, október-november folyamán a washingtoni és ankarai nagykövetekek is.

Az EULEX-ben történő magyar részvételt a 2250/2007. kormányhatározat¹ szabályozza. A kormányhatározat eredeti, decemberben elfogadott formájában 30 magyar jelentkező részvételét tette lehetővé a műveletben, ám annak márciusi módosításának köszönhetően megnyílt a lehetőség további 20 fő kiküldése előtt, így maximum 50 főre nőtt a Koszovóba delegálható magyar szakértők száma.

Az EU-misszióba kiválasztott magyar szakemberek legnagyobb része rendőr, többen előtte az UNMiK-ban is teljesítettek már szolgálatot. A teljes EULEX-misszióhoz hasonlóan a magyar résztvevők számára vonatkozóan meghatározott 50 fős létszámkeret fokozatosan töltődik fel.

4. ÖSSZEFOGLALÁS, KÖVETKEZTETÉSEK

A balkáni térség stabilitása, így a koszovói rendezés kérdése is kiemelt fontosságú az EU számára. Mindezek tekintetében az a tény, hogy ugyan Koszovó függetlenségének elismerése kapcsán maguk az EU-tagállamok sincsenek azonos állásponton, de egy tanácsi együttes fellépés formájában mégis sikerült egységesen kiállniuk egy, a térségben fokozottabb szerepet vállaló EU-misszió beindítása mellett, nagyban megerősítette mind a nemzetközi közösség, mind az EU magába vetett hitét annak tekintetében, hogy az valóban képes és hajlandó fokozottabb szerepvállalásra a nemzetközi konfliktuskezelési folyamatokban.

Minden siker ellenére azonban nem feledkezhünk meg arról, hogy ezeket az eredményeket az EU nem érthette volna el a nemzetközi közösség hozzájárulása és támogatása nélkül. Véleményem szerint azzal, hogy az EULEX-misszió a jövőben ENSZ-ernyő alatt, pontosabban egyfajta ENSZ látszatjelenlét mellett fog működni, már önmagában is hatalmas presztízsveszteséggel jár, nem is említve a művelet telepítésének hatalmas csúszását és a probléma körül adódott nehézségeket, illetve fogadtatásának a korábbi elvárásoktól messze elmaradó rossz visszhangját.

Az ugyan igaz, hogy a felmerült nehézségek elsősorban az ENSZ oldaláról jelentkeztek, mégis elmondható, hogy maga az EU sem kezelte a legmegfelelőbb módon az ENSZ vonakodását. Ez alatt elsősorban azt értem, hogy a művelet megindítására vonatkozó tanácsi együttes fellépés elfogadását követően mindazok ellenére, hogy maguk is világosan látták, hogy az ENSZ késlekedésének következtében még egyáltalán nem garantálható, hogy a misszió a közeljövőben valóban el is indul, mintegy „tudomást sem véve” a jelentkező nehézségekről, megkezdték a misszió tagjainak toborzását, felvételiztetését, a művelet pontos menetének megtervezését, ezzel pedig a külvilág felé azt kommunikálták, hogy minden a tervek szerint halad, semmi ok sincs az aggodalomra. Többek között ez is fokozhatta a presztízsveszteség mértékét, hiszen a közvélemény várakozásaival ellentétben a misszió beindításának céldátuma így újabb és újabb időpontokra tolódott el, azonban megfelelő tájékoztatás hiányában az állampolgárok nem érthették annak valódi okát.

Mindezek ellenére a nemzetközi közösség sikerként könyvelheti el azt, hogy mind Belgráddal, mind Pristinával sikerült megállapodnia, és mindkét fél elfogadta az EULEX jelenlétét. Fontos azonban, hogy a későbbiekben még komoly problémákat szülhet az, hogy a misszió telepítését a két fél szinte teljesen eltérő feltételek mellett képzeli el.

¹ 2250/2007. (XII.23.) kormányhatározat az Európai Unió nyugat-balkáni polgári tevékenységében való magyar részvételről.

A misszió telepítésének kapcsán a legnagyobb problémát továbbra is az észak-koszovói területek jelentik. Az EU-nak továbbra is kitűzött célja, hogy a misszió egész Koszovó területére kiterjedően működjön, az azonban látszik, hogy az észak-koszovói telepítés elsősorban a helyi szerb lakosság kitartó ellenállása miatt továbbra is csak fokozatosan, a lehető legfeltűnésmentesebb módon valósítható meg. Mindez hozzájárul a misszió további hitelesítéséhez, ráadásul tovább rontja a helyzetet, hogy a BT nyilatkozata lényegében egyelőre szentesíti Koszovó effajta megosztottságát, melyet kényszerűségből pillanatnyilag az EU is „elfogad”, azonban fontos kiemelni, hogy ez a beletörődés semmiképpen sem egyezik meg politikájának valódi irányával, nem tudja ezt a megosztottságot végleges állapotként elfogadni.

A művelet beindításának kapcsán további kérdéseket vehet fel az is, hogy az EULEX-misszióra vonatkozó tanácsi együttes fellépéssel a tagállamok egy önálló missziót hagytak jóvá, azonban jelen helyzetben az adott feltételek mellett ez aligha lenne teljesíthető, ráadásul a misszió eredeti elképzeléseivel – azaz az AHTISAARITervre épülő alkotmányos keretek betartásának felügyeletével – véleményem szerint nehezen egyeztethető össze a jelenlegi státuszsemleges EU-misszió elképzelése.

Minden említett probléma ellenére Koszovó számára mégis nélkülözhetetlen segítséget jelent az a fajta nemzetközi támogatás, amelyet eddig az ENSZ, a jövőben pedig elsősorban az EU fog neki nyújtani. Ez alatt nem csak a hatalmas anyagi segítséget értem, hanem azt a fajta munkát is, amelyet a Koszovóban állomásozó nemzetközi civil, illetve katonai missziók végeznek Koszovó – így egyben az egész balkáni térség – biztonságának fenntartásáért, a kisebbségi jogok biztosításáért, illetve egy működő demokratikus jogállam megteremtéséért. Mindezek mellett fontos, hogy Európának is ugyanúgy érdeke, hogy állandó jelenléttel rendelkezzen a térségben, hiszen így a jelentkező problémákat könnyebben tudja kezelni és valamelyest irányítani, illetve biztosítani tudja, hogy a régióban ne keletkezzen olyasfajta hatalmi vákuum, ahová Oroszország esetlegesen be tudna férkőzni, ezzel pedig további konfliktusokat gerjeszteni.

Az említett anyagi segítségnyújtás tekintetében azonban fontos problémát vet fel az a kérdés, hogy amennyiben ezek a segítyek egyszer majd elapadnak – vagy a közeljövőt vizsgálva jelen gazdasági helyzetben legalábbis csökkennek –, vajon a koszovói gazdaság mire alapozza majd további működését. Megfelelő infrastruktúra, képzett szakemberek, vagy legalább ígéretesnek tűnő turisztikai látványosságok hiányában Koszovó nem vonzó a külföldi befektetők számára.

A gazdasági szempontokon túl Koszovó esetleges „magára hagyása” további, elsősorban biztonságpolitikai kockázatokat is magában rejthet Európa számára. Ez alatt azt értem, hogy kialakuló kilátástalanság érzése a jelenleg még többségükben mérsékelt iszlám fiatalokat esetleg a szélsőségek felé terelheti, ennek bekövetkezését azonban Európának meg kell akadályoznia.

Ugyan még rengeteg a teendő, hosszú távon a térség többi – sokszor egészen hasonló problémákkal küzdő – államához hasonlóan az idő múltával talán Koszovó is képes lehet valóban önálló működésre, addig azonban a térségben tevékenykedő nemzetközi szervezetek segítsége elengedhetetlen a jobb életkörülmények és a működőképes államberendezkedés megteremtéséhez.

Az EULEX-misszió fontosságát tovább növeli, hogy mivel az EU igen elkötelezett a nyugat-balkáni államok – beleértve Koszovót is – integrációja mellett, a misszió jó eszköz lehet többek között arra is, hogy a koszovói lakosságban megerősítsék az uniós perspektíva valódiságát, illetve hogy már a kezdetektől fogva szorosabb együttműködést alakítsanak ki az EU és Koszovó között, így a majdani csatlakozás

reményében megfelelő segítséget nyújtson az EU-normákkal összhangban álló be rendezkedés kialakításában. A balkáni stabilitás, illetve az uniós bővítési politika tükrében tehát az EU-nak magának is érdeke, hogy a megfelelő kompromisszumok megkötését követően a jövőben mindent szükséges erőfeszítést megtegyen a művellet sikerességének érdekében.

5. IRODALOMJEGYZÉK

1244. számú határozat (1999) melyet az ENSZ Biztonsági Tanácsa 4011-ik ülésén, 1999. június 10-én fogadott el In: *Pro Minoritate 2005/Tavaszi*, 43-50. old.
- A Tanács 2006/304/KKBP együttes fellépése (2006. április 10.) a jogállamiság területére és esetlegesen más területekre irányuló koszovói EU válságkezelési művelethez tekintettel egy uniós tervezőcsoport (EUPT-Koszovó) létrehozásáról. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:042:0092:0098:HU:PDF> Letöltés ideje: 2008. október 30.
- A Tanács 2008/124/KKBP együttes fellépése (2008. február 4.) az Európai Unió koszovói jogállamiság-missziójáról, EULEX KOSOVO. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:042:0092:0098:HU:PDF>. Letöltés ideje: 2008. október 30.
- BÍRÓ, LÁSZLÓ (2007a): Koszovó Jugoszláviában In: *História XXIX. évfolyam 2007/2*, 17-21. old.
- Bulgária, Magyarország és Horvátország kormányainak közös nyilatkozata, 2008. március 19. http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Aktualis/A_Kulugyminiszterium_allaspontja/Koszovo_kozos_nyil_080319.htm, Letöltés ideje: 2008. november 23.
- Constitution of the Republic of Kosovo (2008): <http://www.kushtetutakosoves.info/repository/docs/Constitution.of.the.Republic.of.Kosovo.pdf>, Letöltés ideje: 2008. október 30.
- Council of the European Union (2008): S293/08, Javier Solana, EU High Representative for the CFSP met Boris Tadic, President of Serbia, 2008. szeptember 3. http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/declarations/102606.pdf, Letöltés ideje: 2008. november 9.
- EULEX (2008): Press release No.: 1/2008, Technical Arrangement signed: UN and EU agree on handover of assets between UNMiK and EULEX, 2008. augusztus 19. <http://www.eulex-kosovo.eu/news/docs/Press-release-on-signing-of-technical-arrangement.pdf>, Letöltés ideje: 2008. november 9.
- HVG Online (2008a): Választások: Hivatalos a koszovói végeredmény, 2008. december 3. http://hvg.hu/vilag/20071203_koszovo_valasztasok_taqi.aspx, Letöltés ideje: 2008. október 17.
- HVG Online (2008b): Elfogadott függetlenségi nyilatkozat: Thaci: „Koszovó a mai naptól független és szabad”, 2008. február 17. http://hvg.hu/vilag/20080217_thaci_koszovo_fuggetlen.aspx, Letöltés ideje: 2008. október 17.
- JUHÁSZ, JÓZSEF (2007): A koszovói konfliktus magyar szemmel, az MTA Nemzeti Stratégiai Tanulmányok Programbizottsága és az Európai Intézet Budapest által szervezett, 2007. december 14-i „Koszovó: konfliktus után, konfliktus előtt” c. konferencián elhangzott előadás anyaga. http://www.balkancenter.hu/pdf/juhasz_balkan10.pdf, Letöltés ideje: 2008. november 23.
- JUHÁSZ, JÓZSEF (2008): Koszovó útja a függetlenségig In: *Nemzet és biztonság I. évfolyam 2008. január*, 67-77. old.

- Kosovo Declaration of Independence (2008): 2008. február 17. <http://www.assembly-kosova.org/?krye=news&newsid=1635&lang=en>, Letöltés ideje: 2008. október 17.
- SZILÁGYI, IMRE (2008): Koszovó státuszának kérdése In: Külpolitikai tanulmányok, A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa.
- UNMIK/PISG (2004): Kosovo Standards Implementation Plan (2004. március 31.) http://www.unmikonline.org/pub/misc/ksip_eng.pdf, Letöltés ideje: 2008. október 2.
- UNSC (2005): S/2005/635, Letter dated 7 October 2005 from the Secretary-General addressed to the president of the Security Council (Melléklet: Kai Eide: A comprehensive review of the situation in Kosovo), 2005. október 7. <http://www.unosek.org/docref/KaiEidereport.pdf>, Letöltés ideje: 2008. október 3.
- UNSC (2007): S/2007/168, Letter dated 26 March 2007 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council (Melléklet: Marti Ahtisaari: Report of the Special Envoy of the Secretary-General on Kosovo's future status), 2007. március 26. <http://www.unosek.org/docref/report-english.pdf>, Letöltés ideje: 2008. október 4.
- UNSC (2008): S/2008/354, Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (1. melléklet: Letter dated 12 June 2008 from the Secretary-General to His Excellency Mr. Boris Tadic, 2. melléklet: Letter dated 12 June 2008 from the Secretary-General to His Excellency Mr. Fatmir Sejdiu), 2007. június 12. <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Kos%20S%202008%20354.pdf>, Letöltés ideje: 2008. november 1.

ANITA, KÓKAI

***The role of the European Union
in the settlement process in Kosovo***

More than a year has already passed since Kosovo's parliament declared the independence of 'the world's newest state'. By the reason of celebrating the first 'birthday' of Kosovo, nowadays it is high time again to meet with its name in the media. Experts, politicians try to make a kind of reckoning, try to compare the successes and failures were made in the last year. Despite this background the author of the present study will not try to do so. After a brief historical introduction the author tries to confine herself to the introduction of the activity of the European Union's new ESDP mission called EULEX and the problem of handling over of competences between the EULEX and the UNMiK. Connecting to the latter mentioned topic the author examines Hungary's role in the EU mission and the question of its interest in preserving the stability of the Balkan region.